

Grunnlagsdokument for 2. halvår 2022

Gjennomsnittlige engrospriser for storfe,
svin, lam og egg.

Nortura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura – 23. mai 2022

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **storfe** økes med kr 4,00 per kilo, til kr 74,80 per kilo andre halvår 2022.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **gris** økes med kr 3,00 per kilo, til kr 41,50 per kilo andre halvår 2022.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **lam** økes med kr 5,00 per kilo, til kr 78,50 per kilo andre halvår 2022.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **egg** økes med kr 0,80 per kilo, til kr 23,00 per kilo andre halvår 2022.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøtt- og eggbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning ble fattet. Det vises til Nortura Totalmarkeds nettsider: www.totalmarked.nortura.no

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktig mengde kjøtt av **storfe, gris, sau/lam, og egg**, til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen er det viktigste verktøyet for å nå dette målet. Engrosprisen skal fastsettes slik at den både på kort (førstkommende prisperiode) og mellomlang (2-3 år) sikt gir grunnlag for en best mulig markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid setter for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele verdikjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

1 Sammen drag	4
1.1 Pr isvurdering stor fe	4
1.2 Pr isvurdering gris	5
1.3 Pr isvurdering lam	6
1.4 Pr isvurdering egg	7
2 Gr unnlagsdokumentets funksjon.....	8
3 Økonomisk utvikling, rammevilkår og internasjonale forhold.....	9
3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien	9
3.2 Import, internasjonale rammevilkår og grensehandel	12
3.3 Det internasjonale markedet for kjøtt og egg	17
4 Det norske kjøtt- og eggmarkedet	21
4.1 Norske spisevaner	21
4.2 Den norske konsumenten	23
5 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri	28
5.1 Marked og priser – prognose for 2022	28
5.2 Jordbruksoppgjøret – relevante resultater for kjøtt- og egg næringen	29
5.4 Langtidsutsikter for markedsbalansen i kjøtt- og egg næringen	31
5.4 Prisdannelse for kjøtt og egg	32
5.5 Avregningspris.....	32
6 Stor fe.....	33
6.1 Marked og pris	34
6.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	37
6.3 Langtidsutsikter for stor fe	39
7 Gris	40
7.1 Marked og priser	41
7.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	44
7.3 Langtidsutsikter for gris	46
8 Sau og lam	47
8.1 Marked og priser	48
8.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	51
8.3 Langtidsutsikter for sau og lam	53
9 Egg.....	54
9.1 Marked og priser	55
9.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi	57
9.3 Langtidsutsikter for egg	59
10 Vedlegg.....	60

10.1 Storfe – planlagt gjennomsnittlig engrospris.....	60
10.2 Gris – planlagt gjennomsnittlig engrospris	60
10.3 Lam – planlagt gjennomsnittlig engrospris	61
10.4 Egg – planlagt gjennomsnittlig engrospris.....	61

1 Sammendrag

1.1 Prisvurdering storfe

Prognosen per mai 2022 viser en underdekning for storfe på 2 500 tonn i 2022. For prognosen er det lagt til grunn at alle importkvotene utnyttes fullt ut og at grensehandelen og nordmenns reisevirksomhet vender tilbake til nivået før pandemien. Brorparten av underskuddet får vi i første halvår og dekkes inn med import. Markedet er bedre dekket med norsk kjøtt i andre halvår. Markedsutsiktene fram mot 2026 viser at det er et begrenset rom for økning i mordyrtalet fra dagens nivå.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert tilgang på en rekke varer og stor framtidssikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noe. Storfeproduenten har opplevd sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisene på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske bønder betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester som f.eks. inntransport og slakting.

I årets jordbruksoppgjør økes både driftstilskuddet for ammeku og kvalitetstilskuddet for slakt. Beite- og utmarksbeitetilskuddet økes med henholdsvis 87 og 270 kroner per dyr, mens areal-, kulturlandskaps- og husdyrtilskuddet også økes. Avtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for kjøttproduenten utover det jordbruksoppgjøret kompenserer. Prisvekst på andre innsatsfaktorer i kraftfôr enn karbohydrat prisedskrives ikke, og kostnadene vil øke for bl.a. slakting og inntransport.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe i andre halvår 2022 økes med kr 4,00 per kilo, til kr 74,80 per kilo.

1.2 Prisivurdering gris

Prognosen per mai 2022 viser en underdekning for gris på 3 300 tonn i 2022. For prognosen er det lagt til grunn at 1 050 tonn helslakt og ribbe importeres gjennom importkvotene og at grensehandelen og nordmenns reisevirksomhet vender tilbake til nivået før pandemien.

Økte slaktevekter bidro til at tilførselen av norsk svin økte med om lag 2 pst. i 2021, selv om antall gris til slakt gikk noe ned. For 2022 forventes det noe redusert antall gris til slakt og fortsatt høye slaktevekter. Det prognoseres en nedgang i tilførselen av gris på 1 pst. i 2022. Det ventes at det innenlandske engrossalget av gris går tilbake til rundt nivået før pandemien. Dette innebærer en reduksjon i engrossalget fra 2021 til 2022 på 6 pst.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert i tilgang på en rekke varer og stor framtidusikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noen. Svineprodusenten har opplevd sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisene på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske bønder betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester, f.eks. inntransport og slakting.

Jordbruksavtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for kjøttprodusenten utover det jordbruksoppgjøret kompenserer. Prisvekst på andre innsatsfaktorer i kraftfôr enn karbohydrat prisnedskrives ikke, og kostnadene vil øke for bl.a. slakting og inntransport. Distriktstilskuddet for gris økes med 50 øre per kilo i sone 4 og 5 for å styrke produksjonen i Nord-Norge.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris i andre halvår av 2022 økes med kr 3,00 per kilo, til kr 41,50 per kilo.

1.3 Prisivurdering lam

For 2022 sett under ett prognoseres det om lag markedsbalanse av lam, inkludert inntak av WTO-kvoten på 206 tonn og import fra Island på 400 tonn. Resten av Islandskvoten forventes å bli benyttet på sauekjøtt. Selv om den var noe mindre enn for andre kjøttslag, var det også for sau og lam en koronaeffekt på salget av norsk vare. Effekten antas å reverseres når landet åpnes opp og vi vender tilbake til en normalsituasjon. Det prognoseres at tilførselen av lam vil bli om lag som i 2021, mens engrossalget ventes å gå noe ned. Noe av nedgangen i salget sammenlignet med fjoråret kommer som følge av at reguleringslageret ble tømt før prisoppgangen ved nyttår. Disse slaktene vil selges til konsument i løpet av 2022. Om salgs- og produksjonsprognosene slår til, vil det ved utgangen av året være et reguleringslager på rundt 400 tonn lam.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert i tilgang på en rekke varer og stor framtidsusikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noen. Småfeprodusenten har opplevd sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisene på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske bønder betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester, f.eks. inntransport og slakting.

I årets jordbruksoppgjør økes husdyrtilskudd for sau. Første intervall i husdyrtilskudd deles etter antall sau – satsen for 1-75 sau økes med 900 kroner per dyr, mens satsen for 76-150 sau økes med 450 kroner per dyr. Beite- og utmarksbeitetilskuddet økes med henholdsvis 10 og 65 kroner per dyr, mens areal- og kulturlandskapstilskudd også økes. Avtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for kjøttprodusenten utover det jordbruksoppgjøret kompenserer. Prisvekst på andre innsatsfaktorer i kraftfôr enn karbohydrat prisnedskrives ikke, og kostnadene vil øke for bl.a. slakting og inntransport.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam i andre halvår av 2022 økes med kr 5,00 per kilo, til kr 78,50 per kilo.

Markedsbalansen er god, og produksjonen bør holdes på dagens nivå.

1.4 Prisivurdering egg

Det har vært et relativt svakt salg av egg så langt i 2022, noe som bidrar til at det prognoseres en nedgang i engrossalget på 2 pst. året sett under ett. En rekke faktorer påvirker eggssalget, og fjerningen av koronarestriksjonene kan ha redusert salget av egg mer enn forventet. Uten førtidsslakting er tilførselen av egg beregnet å øke med 2,7 pst. fra 2021. Overskuddet ville uten førtidsslakting vært betydelig – om lag 2 900 tonn. 1 350 tonn av overskuddet var per 11. mai allerede avtalt tatt ut ved bruk av førtidsslakting. Prognosen viser at det vil bli behov for ytterligere tiltak.

Det etterspørres nå primært egg fra frittgående høner. Omstillingen hos produsentene har vært betydelig og 97 pst. av eggene i Nortura er nå fra frittgående høner. Produksjonen av egg fra høner i miljøbur er på et nivå som gjør det mulig for Nortura å omsette eggene til storhusholdningsmarkedet. Markedet er imidlertid stadig i endring og Nortura kan ikke garantere for at egg fra høner i miljøbur etterspørres framover. I dag er prisen for egg fra frittgående produksjonssystemer kr 2,60 høyere enn egg fra miljøinnredning.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert i tilgang på en rekke varer og stor framtidsusikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noen. Eggprodusentene har opplevd en sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisen på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske eggprodusenter betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester, f.eks. inntransport og eggpakking.

I årets jordbruksoppgjør økes distriktstilskuddet for egg med 13 øre per kilo for Vestlandet og med 50 øre per kilo for Nord-Norge. I tillegg økes husdyrtilskuddet til 11 kroner per verpehøne, med en øvre grense på 7 500 høns. Avtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for eggprodusenten utover det jordbruksoppjøret kompenserer.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg i andre halvår 2022 økes med kr 0,80 per kilo, til kr 23,00 per kilo.

Det er betydelig overproduksjon. Det er ikke behov for nyetableringer.

2 Grunnlagsdokumentets funksjon

I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsettelsen av planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009 – endringer i statsbudsjettet m.m. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg underlegges den volumbaserte markedsordningen, jfr. Prop. 164S (2012-2013). Med virkning fra 1. juli 2021 ble gris underlagt volumbasert markedsordning, jfr. Prop. 200S (2020-2021).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for prosessen fram mot beslutning blir det utarbeidet et grunnlagsdokument.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) er den halvårslige gjennomsnittsprisen på hele slakt og egg. Engrosprisen er lik enten det selges til industrikunder eller går videre til foredling i Nortura. Engrosprisen skal i prinsippet kunne dekke kostnader som påløper fram til et dyr er ferdig slaktet og henger på krok, eller eggene er sortert på brett. Det omfatter bl.a. kostnader for inntransport, slaktning av dyr og sortering av egg.

Både bonden og Nortura opplever store kostnadsøkninger på viktig innsatsfaktorer. I slakteri- og pakkerileddet er det energiprisene både på inntransport og slaktning/sortering som har hatt kraftigst økning siden i fjor høst. I tillegg forventes det et lønnsoppgjør som vil påvirke kostnadsbildet. Slike kostnadsendringer må reflekteres i nettonoteringen¹ og medfører at endringen i avregningsprisen ofte blir annerledes enn endringen i engrosprisen. Den ekstraordinære kostnadsveksten vi står ovenfor vil påvirke hvor mye avregningsprisen til bonden vil øke fra 4. juli.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å vurdere relevante forhold for Norturas fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Styrken i importvernet, salgsutvikling for de ulike dyreslagene, markedsbalanse og kostnadsutvikling er viktige forhold som inngår i vurderingene. Dette dokumentet er grunnlag for beslutning av planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe, gris, lam og egg i andre halvår 2022.

---

¹ For nærmere om nettonoteringen og avregningspris, se kapittel 5

3 Økonomisk utvikling, rammevilkår og internasjonale forhold

Både tilbuds- og etterspørselssiden i det norske kjøtt- og eggmarkedet påvirkes av makroøkonomiske forhold, den sosiale utviklingen og politiske rammevilkår. De siste årene har vært turbulente år for verdensøkonomien, tilbudet av mange varer har ikke evnet å møte etterspørselen og inflasjonen har i mange land steget til relativt høye nivåer for første gang på flere år. Dette har medført at flere sentralbanker, inkludert den norske, har måttet gjennomføre tiltak for å bremse aktiviteten i økonomien. Geopolitisk uro, økonomiske sanksjoner og brutte varestrømmer skaper usikkerhet for verdensøkonomien også framover, en usikkerhet som viser seg i turbulente aksjemarkeder, økte risikopåslag og proteksjonistiske tiltak. Norske bønder står derfor overfor et betydelig høyere kostnadsnivå enn tidligere. Kostnadsveksten treffer bonden direkte gjennom kjøp av driftsmidler og indirekte via nødvendige tjenester som f.eks. inntransport og slakting.

3.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien

Økonomiske krisepakker og annen ekspansiv finans- og pengepolitikk bidro til å redusere de negative økonomiske effektene av nedstengingen under pandemien. I midten av februar åpnet landet opp igjen for fullt, alle nasjonale smittevernstiltak ble opphevet og aktiviteten i økonomien fortsatte å øke. Det er nå høy aktivitet i den norske økonomien; arbeidsledigheten er lav, og lønn og andre priser stiger mer enn ventet. Den norske sentralbanken har sett seg nødt til å øke styringsrenten, og vil mest sannsynlig øke den ytterligere framover, for å sikre at aktiviteten i økonomien og prisveksten ikke blir for høy.

3.1.1 Økonomisk aktivitet og sysselsetting²

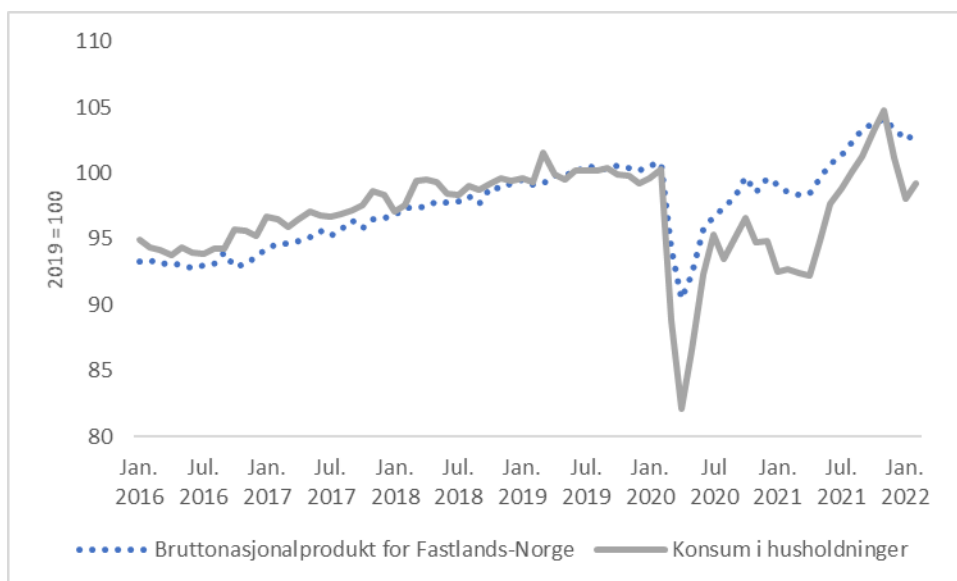
En ny smittebølge og dertil økte smittevernstiltak bidro til et fall i den økonomiske aktiviteten rundt årsskiftet. Aktiviteten har imidlertid tatt seg opp igjen, og ifølge Norges Bank tyder det på at aktiviteten har kommet raskt tilbake i de næringene som var mest berørt av smitteverntiltakene. BNP for Fastlands-Norge økte med 0,6 pst. i februar og 1 pst. i mars, justert for sesong- og kalendereffekt.³ Konsumprisindeksen i Norge steg med 5,4 pst. fra april 2021 til april 2022 og 1,2 pst. fra mars til april⁴. Justert for avgiftsendringer, herunder strømstøtten, var tolv månedersveksten på 2,6 pst. Varesektoren har bidratt betydelig mer til prisveksten enn tjenestesektoren, og det er prisen på bolig, lys og brensel, og transport som har økt mest. Tolv månedersveksten i varedelen av konsumprisindeksen var på 7,8 pst. Sysselsettingen har også steget raskt, og bedrifter melder at de har utfordringer med å få tilgang på nok arbeidskraft. Den sesongjusterte arbeidsledigheten falt til 2,1 pst. i februar. Norges Bank forventer derfor at kapasitetsbegrensninger vil påvirke veksten i norsk økonomi framover. Norges Bank har allerede offentliggjort to økninger av styringsrenten så langt i 2022. Styringsrenten er nå på 0,75 pst., og det er kommunisert at renten trolig økes til 2,5 pst. innen utgangen av 2023. Det forventes også at en raskere økning av styringsrenten hos flere av våre handelspartnere enn tidligere antatt.

---

² «Pengepolitisk rapport med vurdering av finansiell stabilitet 1/22 mars»

³ SSB, «Makroøkonomiske hovedstørrelse», kildetabell 11721

⁴ SSB «Konsumprisindeks», kildetabell 03013, 05327 og 11117

Figur 1 – Bruttonasjonalprodukt og konsum i husholdninger. Månedlige sesongjusterte volumindekser. 2019=100. Kilde: SSB, kildetabell 11721

3.1.2 Befolkningsvekst

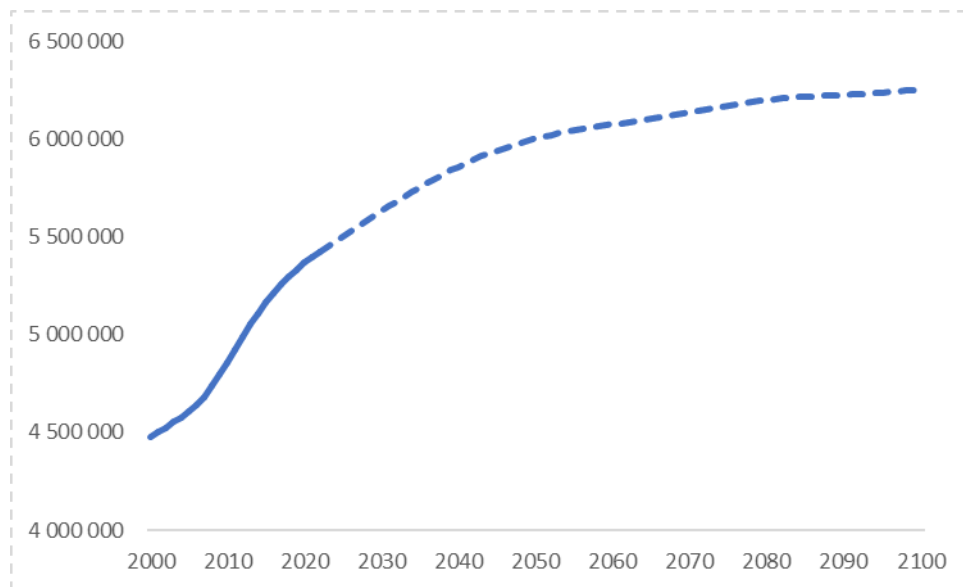
Kjøtt- og eggkonsumet per person i Norge er relativt stabilt, men har de siste årene vært noe fallende. Konsumet påvirkes i mindre grad enn mange andre kjøpsbeslutninger av normale endringer i disponibel inntekt og pris. Relativt stabilt konsum og lav priselastisitet gjør befolkningsveksten til en av de mest sentrale parameterne når totalkonsumet skal estimeres på kort og mellomlang sikt. I 2021 var befolkningsveksten på 0,63 pst., og folketallet ved inngangen til 2022 var på 5 425 270.⁵ Økningen i befolkningen kom som følge av et fødselsoverskudd på 14 000 personer og en nettoinnvandring på om lag 20 000 personer. Den norske befolkningen økte med 10 000 personer mer i 2021 enn i 2020, noe som i stor grad skyldes økt innflytting når samfunnet gradvis åpnet opp. Ifølge FN har krigen i Ukraina medført at ti millioner mennesker er på flukt og at over fem millioner mennesker har flyktet ut av landet. Den norske regjeringen har anmodet norske kommuner om å ta imot 35 000 flyktninger i 2022. Til sammenligning økte den norske befolkningen med 33 000 fra 2018 til 2019 og 39 000 fra 2019 til 2020.

Samtidig som befolkningsveksten har økt, har gjenåpningen av samfunnet medført at nordmenn reiser mer ut av landet. Dette gjør at det til enhver tid er en mindre andel av befolkningen som oppholder seg innenlands. Befolkningsveksten medfører økt konsum av norsk kjøtt og egg, mens økt reising vil dempe konsumet. Antall utenlandsreiser var i 2021 på nivå med 2020, mens Avinor melder om stor økning i utenlandstrafikken i starten av 2022. Antall flygende hos Avinor er allikevel foreløpig godt under «normalåret» 2019.

I 2020 la Statistisk Sentralbyrå fram tre ulike scenario for utviklingen i folketallet fram til år 2100. SSBs hovedalternativ viser en lavere befolkningsvekst enn tidligere beregninger, kombinert med at det stadig blir flere voksne og eldre i Norge. Hovedalternativet viser en

⁵ SSB, «Befolkning», kildetabell 01222 og 06913

befolkningsvekst gjennom århundret fra dagens 5,4 mill. til 6,25 mill. innbyggere i 2100⁶. Hovedalternativet viser en økning i befolkningen på i underkant av 30 000 i 2023 og at veksten gradvis vil avta.

Figur 2 – Nasjonal befolkningsframskriving. Hovedalternativ. 2000-2100. Kilde: SSB

3.1.3 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er definert som hvor stor andel norskproduserte matvarer utgjør av matvareforbruket, regnet på energibasis. Selvforsyningsgraden påvirkes av flere forhold, hvor både markedsmessige og naturlige svingninger i norsk produksjon gjør seg gjeldende. Endringer i klimatiske forhold, priser, kvalitetskrav, landbrukspolitiske virkemidler, handelspolitiske forhold, forbrukerpreferanser mm. påvirker alle hvor stor del av maten vår som produseres i Norge. Selvforsyningsgraden tar ikke hensyn til muligheten til å legge om produksjon og forbruk, og gir derfor kun et bilde av dagens selvforsyningsgrad, ikke selvforsyningsevnen. En krisesituasjon vil ofte også medføre endringer i produksjonspotensialet på grunn av redusert tilgang på maskiner, redskap, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler. I 2020 var selvforsyningsgraden 46 pst. ifølge NIBIO. Tørken i 2018 fikk konsekvenser for norsk mat- og fôrproduksjon også i 2019, men i 2017 var selvforsyningsgraden 50 pst. Om man i utregningen tar hensyn til at en del av fôret importeres, og trekker fra dette, er den norske selvforsyningsgraden 40 pst. Norsk matproduksjon er også avhengig av andre innsatsfaktorer fra utlandet enn importerte råvarer til kraftfôrproduksjon. Koronapandemien og krigen i Ukraina har tydelig vist Norges avhengighet av importerte råvarer og arbeidskraft, og at hendelser i det internasjonale markedet får konsekvenser også for matvaremarkedet i Norge og det norske landbruket. Regjeringen har som et av sine mål for landbruket at selvforsyningsgraden skal økes til 50 pst., korrigert for import av fôrvarer.

⁶ SSB «Framskrevne befolkningstall 2020-2200, kildetabell 12881

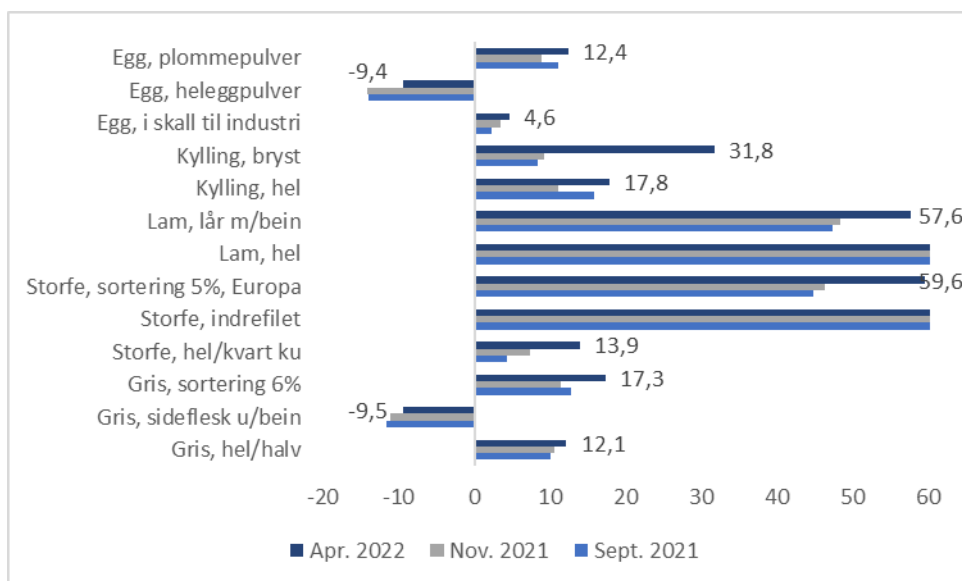
3.2 Import, internasjonale rammevilkår og grensehandel

Jordbruket i Norge er sterkt preget av landets geografi og klima. Et generelt høyt kostnadsnivå og høye krav til kvalitet bidrar også til å gjøre det utfordrende å konkurrere på pris med utenlandske produsenter. Sammen med offentlig næringsstøtte og markedsreguleringen, bidrar importvernet til å opprettholde norsk produksjon av landbruksprodukter og de positive ringvirkningene dette medfører. En gradvis svekkelse av importvernet har bidratt til at jordbruket i økende grad møter konkurranse fra internasjonale produsenter. Importvernet og konkurransesituasjonen setter klare begrensinger for pris- og produksjonsvekst i det norske jordbruket. For husdyrproduksjonen er importvernet svakt for egg og eggprodukter, helslakt av storfe og gris og ulike stykningsdeler som bl.a. sideflesk. Hurdalsplattformen stadfester at importvernet skal sikres og at det skal sørges for at det ikke svekkes når man inngår nye handelsavtaler.

Tollbehandlingen av importert kjøtt og egg kan kategoriseres i fire hovedgrupper; import til full toll, redusert toll gjennom handelsavtaler, administrativt nedsatt toll og grensehandel. I tillegg opplever norske bønder og næringsmiddelindustri et press igjennom import av bearbejdede produkter. Svakt importvern og underfinansiering av RÅK-ordningen (råvarepriskompensasjon) begrenser i perioder mulighetene for økt prisuttak i markedet og omfanget av norsk husdyrproduksjon. I årets jordbruksoppgjør ble det avtalt at tilskuddet til RÅK-ordningen skal økes med 49 millioner kroner fra 2023.

3.2.1 Import til full toll

Importvernets beskyttelse av norske husdyrprodukter varierer mellom dyreslagene, men også mellom ulike stykningsdeler. Tollsatsen, prisforholdet mellom norsk og utenlandsk produksjon, transportkostnader og valutakursen er alle faktorer som påvirker om norske produsenter klarer å konkurrere med utenlandske eksportører. Fra 2012 og fram til 2020 svekket den norske kronen seg betydelig mot f.eks. euroen, noe som isolert sett styrket importvernet og økte norske produsenters konkurransekraft i det norske markedet. Siden april 2020 har dette snudd og den langsiktige trenden har vært en styrking av den norske kronen mot euroen, men med en svekkelse igjen fra april 2022. De siste årene har også prisene for kjøtt, egg og transport endret seg betydelig, både nasjonalt og for importerte varer. I første del av 2022 var prisveksten stor i EU for en rekke produkter, noe som har bidratt til å styrke tollvernet. Totalbildet viser at tollvernet er relativt svakt for bl.a. egg og eggprodukter, helslakt av storfe og gris og sideflesk av gris. Eggprodukter vil ved bruk i produksjon av enkelte ferdigprodukter få en styrket konkurransekraft gjennom tilskudd over RÅK-ordningen. I Hurdalsplattformen stadfester regjeringen at tollvernet skal sikres, blant annet gjennom valg av prosent- og kronetoll. En omlegging til prosenttoll vil betydelig styrke tollvernet for en rekke kjøtt- og eggprodukter, og bidra til å legge til rette for en prisvekst som styrker økonomien til bonden i årene framover.

Figur 3 – estimert differansen mellom pris på importert vare (inkludert transport og toll) og norske varer i kroner. Kilde: Nortura og Noridane

3.2.2 Redusert toll gjennom handelsavtaler

3.2.2.1 WTO

WTO-avtalen setter den ytre rammen for internasjonal handel mellom de 164 medlemslandene. Dette innebærer at avtalen også setter rammen for det norske importvernet. Norge har gjennom WTO bundet seg til en øvre grense for hvor høy importtoll som kan ilegges ulike varer, men forbeholdt seg retten til å velge prosentvis eller spesifikk toll for en rekke landbruksvarer. De bundne tollsatsene varierer mellom ulike varer og varegrupper, men ikke mellom import fra ulike handelspartnere, da likebehandlingsprinsippet er en av WTO-avtalens bærebjelker. Norge har også bundet seg til ulike importkvoter med redusert eller ingen toll som medlemslandene i WTO kan benytte. WTO-sikkerhetsmekanisme åpner likevel for å fravike de øvre tollsatsene og innføre beskyttelsestiltak i tilfeller der det skjer en plutselig og stor økning i importen av en landbruksvare.

Alle avgjørelser i WTO tas ved enstemmighet av de 164 medlemslandene. Dette, og at forhandlingene omfatter over 20 handelsrelaterte temaer, har bidratt til at den siste forhandlingsrunden (Doha-runden) har pågått siden 2001 uten at man har klart å slutføre forhandlingene. Grunnet Covid-19 ble den 12. ministerkonferansen ikke gjennomført i 2021. Det er planlagt at konferansen skal gjennomføres i juni 2022 i Genève. På landbruksområdet er det forventet at diskusjonene rundt blant annet internstøtte, markedsadgang og statlige innkjøp til beredskapslagre vil videreføres under konferansen.

3.2.2.2 EØS-avtalen

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Avtalen innlemmet Norge i EUs «indre marked» med fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital, forutsatt en del felles regelverk og standarder, herunder felles regelverk for sanitære, fytosanitære og tekniske tiltak. Norge er imidlertid ikke en del av EUs tollunion, og har derfor ikke felles handelspolitikk (f.eks. tollsats) overfor

tredjeland. Jordbruksvarer og sjømat omfattes ikke av avtalens regler for «det indre marked» og er ikke en del av den frie vareflyten. Handelen med enkelt jordbruksvarer er imidlertid en del av avtalen gjennom protokoll 3 og artikkel 19.

Protokoll 3 i EØS-avtalen

Protokoll 3 i EØS-avtalen omfatter handel med RÅK-varer (bearbeidede landbruksvarer med råvarepriskompensasjon), og er utformet med mål om å konkurranseutsette industriledet, samtidig som primærprodusentene skjermes. Dette gjøres ved at bestemte råvarer i de bearbeidede landbruksproduktene ilegges toll ved import til Norge. Tollens størrelse bestemmes ut ifra andelen tollberettiget råvare i ferdigproduktet. I tillegg får råvarer i norskproduserte bearbeidede produkter et RÅK-tilskudd, en råvarepriskompensasjon, for å utjevne råvareprisforskjellen mellom Norge og EU. Norges høye konstansnivå og ulikheter i kvalitet og sortiment gjør likevel at importen av RÅK-varer til Norge stadig øker. Midlene som myndighetene bruker til prisutjevning gjennom RÅK-ordningen rekker i dag kun til å styrke konkurransekraften til et begrenset antall produkter, mens andre produkter blir utkonkurrert på pris av importprodukter.

Artikkel 19 i EØS-avtalen

Artikkel 19 etablerer en rekke tollkvoter med redusert eller ingen toll, samt gjensidig tollfritak eller redusert toll på ulike basis landbruksprodukter. Handelsbetingelsene for landbruksprodukter skal gjennomgås med jevne mellomrom, i teorien hvert andre år. Siste avtale trådte i kraft 1. oktober 2018 og var fullt ut gjeldende fra 1. januar 2019. I avtalen ble kvoten for storfekjøtt økt til 2 500 tonn, en ribbekvote ble etablert som åpner for import av 300 tonn ribbe i desember med en toll på 15 kroner per kilo og kvotene for kylling, skinke, pølser og andebryst ble økt noe. Totalt ble importkvotene for kjøttprodukter økt med 2 550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for handel med kjøtt av sau eller lam. For ost ble den tollfrie kvoten økt med 1 200 tonn til 8 400 tonn, der 700 og 500 tonn av økningen skal fordeles etter henholdsvis auksjon og lisensiering. Kvotene for salat og potteplanter ble også økt.

3.2.2.3 GSP

I tillegg til WTO, EØS og bilaterale frihandelsavtaler gir Norge tollpreferanser gjennom den norske GSP-ordningen (General System of Preference). OECDs utviklingskomité har utviklet en liste (DAC-listen) som deler land som mottar offisiell bistand inn i grupper ut fra deres økonomiske situasjon. I utgangspunktet omfatter GSP-ordningen alle land på DAC-listen, men land tas ut av GSP-ordningen hvis landet inngår en frihandelsavtale med Norge. Basert på grupperingen av DAC-listen og endringene i den, gir Norge GSP-landene ulike ensidige tollpreferanser. GSP-ordningen innebærer at varer fra utviklingsland ilegges lavere toll, enten generelt eller gjennom kvoter. De fattigste landene, samt noen lavinntektsland, har tollfrihet for alle varer solgt til Norge. F.o.m. juli 2022 tas Uruguay ut av GSP-ordningen. En stor andel av storfekjøttet som er importert gjennom tollkvoten for GSP-land har historisk kommer fra Uruguay.

3.2.2.4 Bilaterale handelsavtaler

På tross av likebehandlingsprinsippet åpner WTO-avtalen for at medlemmene kan inngå handelsavtaler hvor partene gir hverandre eksklusive preferanser, så lenge en stor nok andel av handelen liberaliseres. Utfordringen med å enstemmig enes i WTO har ført til at mange land inngår handelsavtaler seg imellom. Dette gjelder også Norge og EFTA, som aktivt arbeider for å framforhandle nye handelsavtaler og reforhandle de eksisterende. Norge har gjennom EFTA-samarbeidet inngått 30 bilaterale frihandelsavtaler med til sammen 41 land. Av disse er avtalene med Den sørafrikanske tollunionen, Mercosur⁷, Storbritannia og avtalen med de andre EFTA-landene særlig relevant for handel med kjøtt og egg. Det er i dag pågående forhandlinger med India, Kina, Malaysia, Moldova og Vietnam. Hurdalsplattformen stadfester at det skal legges til rette for nye handelsavtaler hvor man ivaretar norske interesser, herunder norske landbruksinteresser. Hurdalsplattformen stadfester også at man skal sikre at tollvernet ikke svekkes når man inngår nye handelsavtaler.

	WTO	EU	ISLAND	SACU	GSP/ Mercosur	UK	TOTALT
Storfe	1 084	2 500		4 921	665		9 170
Svin	1 381	900				150	2 431
Småfe	206		600	532			1 338
Kylling	221	950			300	158	1 629
Egg	1 295	299				48	1 642

Tabell 1 – Oversikt over gjeldende importkvoter for kjøtt og egg. Omregnet til hele slakt.

I tillegg til importkvotene vist over finnes det noen mindre importkvoter for bearbeidet kjøttprodukter, svinelever og halalkjøtt. Norge importerer også om lag 800 tonn spekk årlig. Ikke alle kvotene blir fullt utnyttet hvert år. Dette skyldes både markedssituasjonen i Norge og i opprinnelseslandet, samt forbrukerpreferanser.

3.2.3 Administrativt nedsatt toll

I perioder hvor innenlands produksjon ikke dekker etterspørselen og importkvotene i stor grad er utnyttet, kan tollsatsen administrativt settes ned for en avgrenset periode. Administrativt nedsatt toll bidrar til at økt etterspørselen i Norge raskt kan møtes uten at midlertidige endringer presser fram en norsk produksjon som er så stor at man ikke får avsetning for den i framtiden. Nortura og andre aktører kan anmode om tollnedsettelse, men det er Landbruksdirektoratet som avgjør om anmodningen tas til følge etter en vurdering av behovet i hvert enkelt tilfelle. Grunnet økt innenlands etterspørsel som følge av begrenset reising og grensehandel har det vært åpnet for import av storfe og gris til administrativt nedsatt toll gjennom store deler av 2020 og 2021. Til sammenligning ble det i «normalåret» 2019 ikke åpnet for import av gris til administrativt nedsatt toll og kun for storfe tre uker i mars-april og på sensommeren. I takt med at samfunnet vender tilbake til en normalsituasjon er det forventet at behovet for administrativt nedsatt toll blir betydelig mindre.

⁷ Gjenstand for teknisk og juridisk gjennomgang og har ikke tredd i kraft

3.2.4 Grensehandel⁸

Forut for nedstengingen av samfunnet gjennomførte nordmenn nærmere 10 millioner dagshandleturer til utlandet. Over 90 pst. av disse var til Sverige, hvor Strømstad sto for 50 pst. Helsemyndighetene har i rapporten «Utviklinger i norsk kosthold 2020» fått NIBIO til å beregne engrosforbruket av kjøtt (inkludert spiselige biprodukter) som kommer fra grensehandel. Anslaget er noe usikkert, men viser at grensehandelen sto for om lag 6 pst. av det totale engrosforbruket av kjøtt i Norge før pandemien⁹. Dette tilsvarer nærmere 4 kilo kjøtt per person årlig.

Reiserestriksjoner førte til at brorparten av grensehandelen falt bort i 2020 og 2021. I 2020 ble grensehandelen redusert til rett i underkant av 2 mrd. kroner, 12,3 pst. av verdien av grensehandelen året før. Grensehandelen var noe høyere i 2021, men fortsatt marginal sammenlignet med 2019. Reduksjonen i grensehandelen og endret forbruksmønster bidro til økt produksjon og omsetning av dagligvarer i Norge. Det var en særlig stor økning i omsetningen av dagligvarer og alkohol i grenseregionene, der Halden, Fredrikstad, Sarpsborg, Moss og Kongsvinger toppet statistikken.

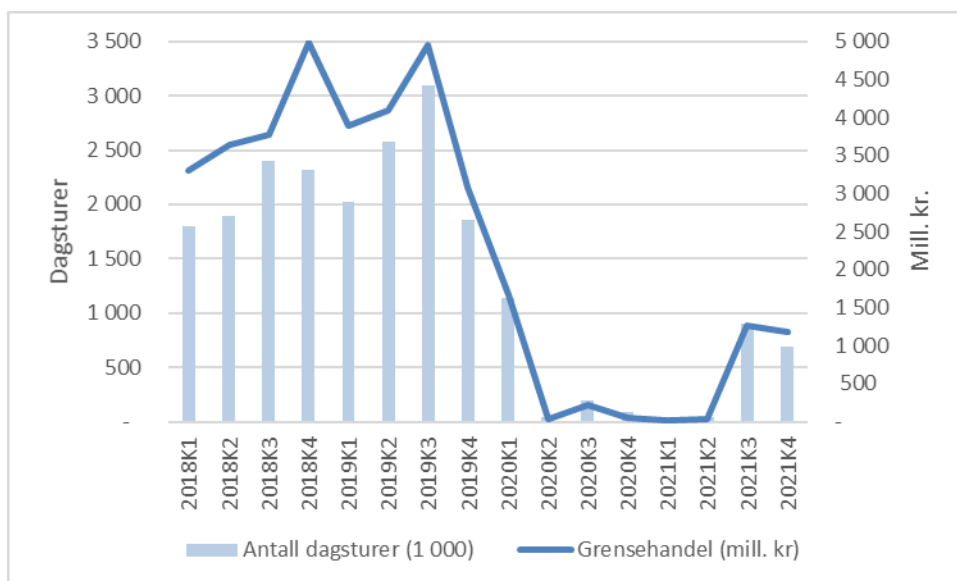
Tall fra SSB viser at grensehandelen økte kraftig fra første til andre halvår i 2021 og signalene fra utsalgsstedene i Sverige tyder på at nordmenn i stor grad har tatt opp igjen reisene over grensen for å handle. DNBs innsikt¹⁰ basert på deres kunders kortbruk viser at nordmenn la igjen rundt 1,5 mrd. kroner på dagsturer til Sverige i første kvartal 2022. Til sammenligning var det tilsvarende tallet i overkant av 2 mrd. i første kvartal 2019. Ser man dette i sammenheng med tall fra 2020 og 2021 er det mye som tyder på at grensehandelen er på vei til tilbake til nivået før pandemien. DNBs tall viser at syv av ti kroner nordmenn bruker på grensehandel er innenfor kategorien mat og drikke. Hvis grensehandelen fullt ut vender tilbake til nivået før pandemien, vil, i følge tall fra SSB og anslag fra Nibio, nordmenn handle rundt 20 millioner kilo kjøtt i utlandet. Basert på veksten i innenlands salg av kjøtt under pandemien, justert for andre effekter av pandemien, viser Totalmarkeds prognosemodeller at salget økte med 6-7 pst. under pandemien som følge av redusert grensehandel, noe som stemmer godt med de rundt 20 millioner kiloene kjøtt NIBIO anslår.

---

⁸ SSB «Grensehandel», kildetabell 08460

⁹ Helsemyndighetene «Utvikling i norsk kosthold 2021», Rapport IS-3020

¹⁰ DNB Innsikt «Nordmenns grensehandel – dagsturer til Sverige»

Figur 4 – Antall dagsturer til utlandet og grensehandel i millioner kroner, per kvartal. 2018 – 2021. Kilde: SSB, kildetabell 08460

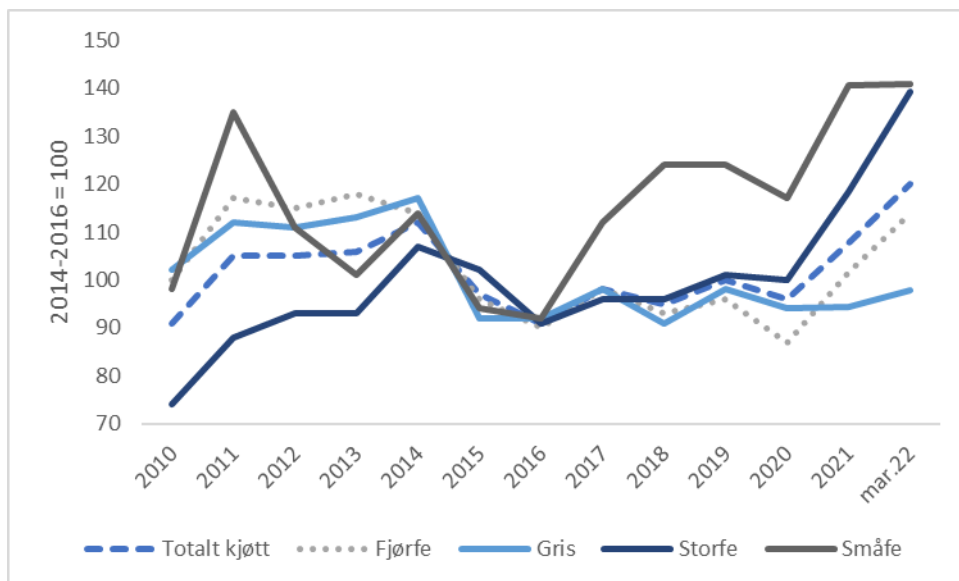
3.3 Det internasjonale markedet for kjøtt og egg

Norske engrospriser på kjøtt og egg påvirkes ikke direkte av den internasjonale handelen med kjøtt og egg, men indirekte gjennom at konkurransebildet og den underliggende prisveksten hensyntas når norske priser settes. Det er begrenset tilgang på øyeblikksinformasjon om den totale globale handelen med kjøtt og egg, men bl.a. FNs organisasjon for ernæring og landbruk, FAO, publiserer med jevne mellomrom markedsrapporter, sist i desember 2021. Det overordnede bildet fram til desember var at Kinas reduserte import av gris trakk ned prisen, mens prisen for andre kjøttslag har økt betydelig. Det forventes at den globale produksjonen av kjøtt økte i 2021, særlig på grunn av økt svineproduksjon i Kina. Det forventes også at den globale handelen økte, men mindre enn den har gjort de siste seks årene.

3.3.1 Global handel¹¹

FAOs globale kjøttprisindeks økte ti måneder på rad fra oktober 2020, drevet fram av solid etterspørsel og begrenset tilførsel fra viktige produsentland. Høsten 2021 falt prisen som følge av redusert pris på gris og småfe, før den igjen har økt de tre første månedene i 2022. De siste tolv månedene har kjøttprisindeksen økt med 20 pst., særlig drevet fram av høy prisvekst for storfe. Fjørfe og småfe har også økt betydelig i pris de siste tolv månedene. Prisen på svinekjøtt i det internasjonale markedet er tilnærmet uendret i et tolv månedersperspektiv, da redusert Kinesisk import har veid opp for andre faktorer som skulle tilsi økte priser.

¹¹ FAO «Meat market Review – Emerging trends and outlook, December 2021»

Figur 5 – Internasjonale kjøttprisindekser, 2010 – mars 2022. 2014-2016 = 100. Kilde: FAO

De høye storfeprisene reflekterer begrenset tilgang på slakteklare dyr i Oseania og Sør-Amerika. Etterspørselen etter fjørfe har både økt innenlands i viktige produsentland og i det internasjonale markedet som følge av den relative prisforskjellen til andre kjøttslag. Fugleinflensa og andre faktorer har begrenset veksten i den globale produksjonen. Sammen med høy etterspørsel har dette ført til de økte prisene. Det store hoppet i småfeprisene skyldes i stor grad liten tilgang på slakt fra Oseania, hvor man arbeider med å gjenoppbygge totalbesetningen. Prisen på svinekjøtt har ikke økt i takt med andre kjøttslag, noe, som nevnt, skyldes mindre etterspørsel etter import i det kinesiske markedet.

FAO estimerte i desember at den totale kjøttproduksjonen i 2021 ville nå 352,7 millioner tonn, opp 4,2 pst. fra 2020. Dette er den største årlige veksten i produksjonen siden 1997; store deler av veksten skyldes økt svineproduksjon i Kina. For de resterende kjøttslagene estimeres det at produksjonen har stagnert eller kun økt marginalt. Ser man på de ulike regionen er det Kina som helt klart driver fram den økte totalproduksjonen. Både Nord-Amerika, Europa og Afrika forventes å ha hatt lavere vekst i produksjonene i 2021 enn hva man hadde i 2020.

Den globale handelen med kjøtt estimeres til i overkant av 42 millioner tonn i 2021, kun 1,1 pst. opp på årsbasis, på tross av gjenåpning i mange land og økt etterspørsel fra hoteller, restauranter og catering. Det anslås at Kinas import av kjøtt falt så mye som 7 pst. i 2021. FAOs overslag for 2021 viser at Europa er den verdensdelen som har redusert eksporten sin mest, etterfulgt av Oseania, mens Nord- og Sør-Amerika, samt Asia har økt sin eksport.

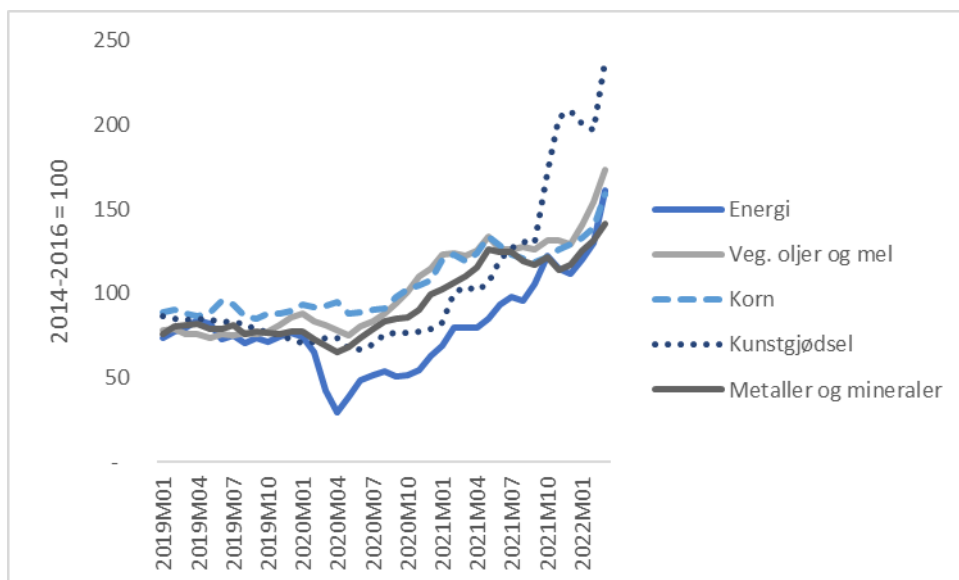
Sammenlignet med den globale produksjonen er det liten handel med egg på tvers av landegrensene. Årlig eksporteres det rundt 2 millioner tonn egg globalt, og Nederland, USA og Tyrkia er de største eksportørene.

3.3.2 Internasjonale priser på innsatsfaktorer

De siste årene har det vært flere hendelser som har gitt tilbuds- og etterspørselssjokk for en rekke råvarer. Covid-19 ga store forstyrrelser i den globale handelen som bidro til å øke

prisene for mange varer, særlig i perioden hvor etterspørselen igjen tok seg opp, mens utfordringene med produksjon og frakt vedvarte. Frykten for en kald vinter og usikkerhet rundt tilgangen på gass bidro også til stor vekst i energiprisene. Russlands invasjon av Ukraina, de etterfølgende økonomiske sanksjonene og geopolitisk uro har medført at prisen på olje og gass har økt ytterligere. I tillegg har prisen for korn, vegetabiliske oljer og innsatsfaktorer til kunstgjødselproduksjon økt kraftig. Globale handelsstrømmer og priseffekten mellom substitutter gjør at disse endringene også treffer økonomien til den norske bonden. Høye priser på energi, metaller og mineraler og fôrprodukter øker kostnadene for norske produsenter av kjøtt og egg. Verdensbankens råvareprisindekser viser at den globale prisen på kunstgjødsel er mer enn tre ganger hva den var ved inngangen til 2020, vegetabilisk mel og olje og energi har doblet seg i pris og prisen på korn har nesten doblet seg. Den norske bonden skånes for noe av prisveksten gjennom strømstøtte og nedskrivning av prisen på korn, men har allikevel opplevd en stor kostnadsvekst.

De store endringene i råvareprisene de siste årene skyldes i stor grad uforutsette hendelser, og det er derfor også stor usikkerhet rundt hva som vil skje framover. Det er stor usikkerhet rundt årets avlinger, hvordan verdens olje- og gassprodusenter tilpasser seg situasjonen og hvordan frakt av varer vil forløpe seg framover. Det er også stor usikkerhet rundt utviklingen i finansmarkedene og hvordan flere av verdens største økonomier håndterer raskt stigende priser. Det er imidlertid lite som tyder på at situasjonen i Ukraina vil endre seg snarlig og pandemien påvirker fortsatt verdensøkonomien. Det er vanskelig å spå framtiden, men mye kan tyde på at prisen på viktige innsatsfaktorer i landbruket vil forbli høy også i tiden framover.

Figur 6 – Internasjonale råvareprisindekser, månedlig 2019 – mars 2022. 2014-2016 = 100.

Kilde: Verdensbanken

3.3.3 Framtidsutsikter for verdensmarkedet for kjøtt¹²

FAO publiserte i juli 2021 sammen med OECD *Agricultural Outlook 2021-2030* som blant annet prognoserer utviklingen i det globale kjøttforbruket fram mot 2030. FAO anslår en videre økning i nominelle priser fram mot 2025 når inntektene og forbruket igjen øker også i mellominntektsland, der inntektsendringer i større grad påvirker kjøttkonsumet enn i høyinntektsland. Prisutviklingen forventes imidlertid å være relativt svak sammenlignet med utvikling i fôrkostnadene. Effekten av de økte fôrprisene vil ifølge FAO bremses noe av teknologiutviklingen som gir økt fôr kvalitet og minsker mengden fôr nødvendig per enhet kjøtt produsert. Realprisen for kjøtt er forventet å falle marginalt framover for alle kjøttslag, med unntak av sau/lam. Rapporten ble lagd og publisert før man så den fulle effekten av pandemien og før invasjonen av Ukraina.

Det er forventet at global kjøttproduksjon vil øke de neste fem årene og nå 374 millioner tonn i 2030. Økt lønnsomhet som følge av prisinnhenting etter pandemien anslås å være en viktig driver på kort sikt. Befolkningsvekst er imidlertid den viktigste grunnen til økt etterspørsel etter kjøtt. Den største økningen i produksjon og konsum vil skje i utviklingsland, og markedsandelen til Asia og land i stillehavsområdet vil hente seg inn igjen etter den afrikanske svinepesten. Det er forventet at kraftfôrkrevende produksjon som kylling og gris vil øke sin produksjon mest og fortsette å ta markedsandeler fra andre kjøttslag.

Covid-19, afrikansk svinepest og fugleinfluenza har det siste året vist hvor sårbar verdenshandelen med mat er for smittsomme sykdommer. Dyresykdomsutbrudd, sanitære krav og geo- og handelspolitiske forhold vil i stor grad også framover legge føringer for hvordan dynamikken i verdenshandelen utvikler seg.

---

¹² FAO og OECD «Agricultural Outlook 2021-2039

4 Det norske kjøtt- og eggmarkedet

Forbruket av norsk kjøtt økte gjennom pandemien som følge av mindre reising, redusert grensehandel og flere middager hjemme, og ga et avvik fra trenden vi har sett i nyere tid med redusert kjøttforbruk. Engrosforbruket per innbygger av rødt kjøtt har ikke vært lavere siden 1999 og trenden har vært at nordmenn i større grad spiser fjørfe og egg. Det er usikkert hvordan forbruket vil utvikle seg framover, men det legges til grunn at effektene vi opplevde under pandemien vil reverseres. Det er stort fokus på bærekraft og dyrevelferd, samtidig som norske konsumenter ønsker magre og lettvinde produkter. Smak og pris er imidlertid fortsatt de viktigste faktorene for valg av mat. Krigen i Ukraina og utfordringene pandemien medførte for internasjonal varehandel har gitt økt fokus i det offentlige på viktigheten av at Norge utnytter sitt potensiale innenfor matproduksjon, både i et bærekrafts- og selvforsyningsperspektiv.

4.1 Norske spisevaner

4.1.1 Kjøttforbruk på engrosnivå¹³

Engrostall viser mengden kjøtt solgt til nedskjæring i Norge, inkludert import, og gir ikke et fullt bilde av hva folk faktisk spiser. For å beregne mengden kjøtt vi spiser er kostholdsundersøkelser det mest presise verktøyet vi har. Norkost 3 ble gjennomført for ti år siden, og er den siste store kostholdsundersøkelsen som er gjennomført i Norge. Norkost 4 vil trolig gjøres tilgjengelig innen få år. I mangel av nyere kostholdsundersøkelser brukes *beregnet reelt forbruk* som estimat på faktisk konsum. Tallet beregnes på bakgrunn av spiselig andel på ulike husdyr og engrostall.

De siste 70 årene har engrosforbruket av kjøtt og egg i Norge økt betydelig, særlig fram til 2008. Samtidig har vi markant redusert hvor mye korn- og potetbaserte produkter vi spiser. De siste tiårene har kjøttkonsumet stabilisert seg, med mindre variasjoner fra år til år. I 2013 var engrosforbruket av kjøtt i Norge på sitt historisk høyeste nivå med 79 kg per innbygger. Siden 2013 har engrosforbruket gått noe ned og anslås å være 75,1 kilo per person i 2020. Årlig engrosforbruk av egg har historisk vært relativt stabilt og lå på 10-12 kilo per innbygger fra 70- tallet og fram til 2000-tallet. De senere årene har forbruket økt noe, og er i 2020 estimert til 13,4 kilo per person. 2020 er første gang eggforbruket har sunket siden 1990. Forbruket av fisk er av Helsedirektoratet målt i produktvekt, i den formen fisken er anskaffet, noe som gjør tallene som mål på faktisk konsum usikre. Mengden fisk som spises av hver nordmann hvert år er relativt stabil, men har siden 2009 gått noe ned og er for 2020 estimert til å være 19,5 kilo per person.

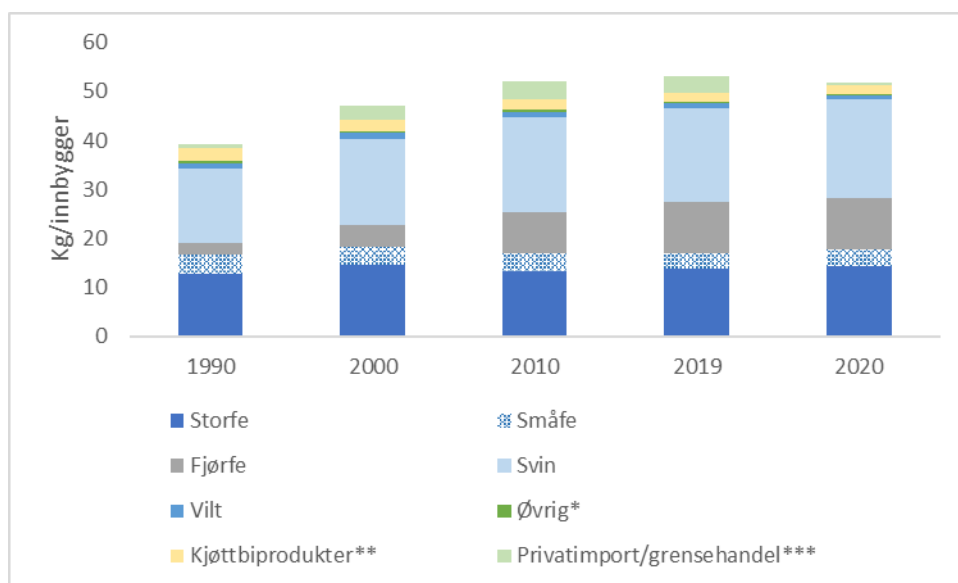
4.1.2 Konsum per dyreslag¹⁴

Kjøttforbruket i Norge har økt markant over tid, men vi har også endret spisevanene våre når det gjelder hva slags kjøtt vi spiser. Fjørfe har fått en mye mer framtrædende plass i det norske kostholdet, mens konsumet av småfe er noe redusert. Inntaket av rødt kjøtt har gradvis falt siden tidlig på 2000-tallet. Andelen kjøttbiprodukter er også redusert de siste 30 årene, noe

¹³ Animalia «Kjøttets tilstand 2021 – Status i norsk kjøtt- og eggproduksjon»

¹⁴ Animalia «Kjøttets tilstand 2021 – Status i norsk kjøtt- og eggproduksjon»

som skyldes endrede preferanser, men trolig også en levestandard som gjør det mulig for mange å velge bort disse produktene. Grensehandelen har økt betydelig og sto før pandemien for 5-6 pst. av totalforbruket av kjøtt.

Figur 7 – Beregnet reelt forbruk av kjøtt i kg/innbygger. 1990-2022. Kilde: Nibio. *Inkl. tamrein, oppdrettshjort, kanin og hest. **Anslag. Tall ikke sammenlignbare over tid. ***Ny beregningsmetode i 2009. Tall før og etter kan ikke sammenlignes.

Beregnet reelt forbruk av kjøtt per person var 51,7 kilo per innbygger i 2020. Rødt kjøtt, inkludert biprodukter og grensehandel, utgjorde 39,9 kilo av dette. Dette er en nedgang på 0,8 pst. fra året før, og forbruket av rødt kjøtt er på sitt laveste de siste 20 årene. Forbruket tilsvarer 750 gram rødt kjøtt (rå vare) ukentlig, noe som er innenfor anbefalingene i kostholdsrådene. Beregnet forbruk av hvitt kjøtt utgjorde 10,8 kilo per innbygger, en nedgang på 8,2 pst. fra 2019.

4.1.3 Salgsutvikling for ulike produktgrupper per uke 16 2022

Per uke 16 i år viser salgstallene, målt i verdi (1000 kroner), fra dagligvarehandel en bred nedgang i salget på tvers av de ulike produktkategoriene sammenlignet med samme periode i fjor. Dette reflekterer i stor grad reverseringen av den store salgsveksten man opplevde under pandemien. For kjøtt og egg som helhet er salget ned nesten 8 pst. Bacon, kjøttdeig og rent kjøtt har den største nedgangen, mens salget av kjøttpålegg, ferske pølser og ferskt fjørfe har tapt seg prosentvis minst.

	T.o.m. uke 16 2021	T.o.m. uke 16 2022	Endring i %
Rent kjøtt	1 589 374	1 434 541	-9,7 %
Deiger og farser	1 400 116	1 288 417	-8,0 %
Fjørfe, fersk	1 394 200	1 297 781	-6,9 %
Kjøttpålegg, fersk	863 901	825 516	-4,4 %
Pølser, fersk	881 606	832 539	-5,6 %
Formet bearbeidet kjøtt	564 688	525 462	-6,9 %
Egg	728 440	668 487	-8,2 %
Spekepølse	634 485	588 830	-7,2 %
Spekemat	323 163	301 390	-6,7 %
Bacon og flesk, fersk	489 940	413 889	-15,5 %
Postei, fersk	161 603	149 743	-7,3 %
Bearbeidet kjøtt, fryst	212 549	194 060	-8,7 %
Langtidsholdbart	374 152	343 803	-8,1 %
Totalt	9 374 094	8 663 526	-7,6 %

Tabell 2 – Utvikling i dagligvaresalget for kjøtt og egg t.o.m. uke 16 i 2021 og 2022, fordelt etter ulike produktgrupper. Kilde: Nielsen Media Research

4.2 Den norske konsumenten

Utflatingen og reduksjonen i kjøttkonsumet per innbygger vi har opplevd siden 2010 virker å være et brudd med den historisk sterke sammenhengen mellom tilgjengelig inntekt og konsum av kjøtt. Andre faktorer enn kjøpekraft har trolig blitt relativt viktigere når vi velger hva vi spiser. Selv om totalt konsum av kjøtt per person har flatet ut det siste tiåret og falt de siste årene, har endringen i konsumet av ulike husdyrprodukter vært ulik. Sammenlignet med i 1990 spiser vi om lag samme mengde storfe og småfe, noe mer gris, dobbelt så mye egg og mer enn fire ganger så mye kylling. Vi spiser mer lettvinde ferdigprodukter, drikker mindre melk og har erstattet en del av potetene vi spiste før med pasta, ris, grønnsaker og frukt. Hva vi spiser og hvorfor vi spiser det påvirkes av mange faktorer. Når det gjelder hvilke faktorer som påvirker valgene vi tar i matveien varierer disse også innad i befolkningen. Undersøkelser viser at det er forskjell mellom aldersgrupper, mellom kjønn og mellom by og bygd. I dette underkapittelet forsøker vi å oppsummere de viktigste endringene vi har sett de siste årene og trender og holdninger som trolig vil påvirke kjøtt- og eggkonsumet i framtiden.

4.2.1 Bevisste valg og ønske om informasjon

Stadig flere ønsker å gjøre bevisste valg når de handler mat, selv om grunnlaget for de bevisste valgene varierer fra person til person. Det råder en positiv egoisme der ønsket om å ta vare på seg selv har økt, samtidig som man vektlegger at det ikke skal gå på bekostning av fellesskapet. Det tas i større grad egne valg rundt hva som er bra for oss, individualisme er mer framtrødende og mangfold får større aksept. Samtidig har medias fokus på mat og matproduksjon økt. Et temasøk gjort av Infomedia på bestilling fra MatPrat viste at ord som «matsvinn», «kjøttfri», «dyrevelferd», «vegetar» og «vegan» har hatt en markant økning i media siden 2017. De senere årene er det publisert en rekke dokumentarer og serier som

påvirker folks oppmerksomhet og bevissthet rundt mat, særlig knyttet til produksjon og forbruk av kjøtt. Eksempler er «Line fikser maten», «Matsjokket», «Griseindustriens hemmeligheter» og «The Game Changer». Bredere rapporter med klimafokus har også fått mye oppmerksomhet og økt oppmerksomheten rundt utfordringene verdenssamfunnet og de fleste næringer står overfor. I 2019 fikk Miljødirektoratets rapport «Klimakur» mye oppmerksomhet i Norge, og i 2021 og 2022 har FNs klimarapporter fått stort fokus internasjonalt. Samtidig som bevisstheten øker, og ønsket etter og tilgangen på informasjon er større, er det en markant forskjell på nordmenns uttalte holdninger og faktiske adferd. Det er usikkerhet rundt hvor stor andel av de som ønsker å endre sine spisevaner som faktisk handler deretter, men spørreundersøkelser viser at mange ønsker å endre spisevanene de har i dag. Det er også usikkert i hvilken grad holdninger og adferd følger med når man går inn i nye stadier i livet, f.eks. i hvilken grad dagens unge og urbane tar med seg sine holdninger og vaner inn i de neste fasene i livet.

4.2.2 Demografi

Demografien i Norge er i stadig endring. SSBs regionale befolkningsframskrivninger viser at befolkningen i Norge vokser og gjennomsnittsnordmannen blir stadig eldre. Befolkningsveksten er imidlertid ujevnt fordelt geografisk. Mange av kommunene som forventes å ha særlig høy befolkningsvekst befinner seg rundt de store byene, og de fem kommunene med høyest forventet prosentvis befolkningsvekst tilhører alle Viken-fylke. Kommunene som trolig vil oppleve nedgang i folketallet er innlandskommuner, kommuner langs svenskegrensa og kommuner nord i Trøndelag og i Nord-Norge. At unge velger å flytte fra distriktskommuner medfører at fødetallene i disse kommunene faller. Det er også en markant aldring i Norge, en utvikling som vil fortsette framover. Flyttemønsteret til de yngre bidrar til at aldringen blir sterkest i distriktene.

Urbaniseringen påvirker holdningene til mat og matproduksjon, som igjen påvirker konsumet av kjøtt og egg. Med flere boende i bynære strøk vil gjennomsnittsnordmannens avstand til matproduksjonen øke, og konsumentene vil se mindre til landbrukets viktighet for nærsamfunnet. Norske forbrukere svarer ulikt om sine holdninger til mat avhengig av hvor de bor i landet og hvilken aldersgruppe de tilhører. Andelen nordmenn som ønsker å redusere sitt kjøttforbruk er størst blant unge mennesker og blant de som bor i bynære strøk. Høyest andel av personer som definerer seg selv som veganer eller vegetarianer finner vi også blant unge og i byene. For befolkningen som helhet har andelen som ønsker å redusere kjøttforbruket økt betydelig etter 2013 og er nå på rundt 30 pst., mens andelen er over 40 pst. i Oslo. 36 pst. av befolkningen er positive til å spise mer plantebasert mat. Blant unge (18-29 år) er halvparten positive til å spise mer plantebasert, mens for de over 50 år er andelen under 30 pst.

4.2.3 Tillit til norsk kjøtt- og eggnering

Animalia¹⁵ har siden 2006 undersøkt generell forbrukertillit til norsk kjøtt- og eggbransje. Tilliten til norsk kjøttbransje og norske kjøttprodukter er fortsatt relativt høy. Både til bransjen og til norske kjøttprodukter er det 58 pst. av de spurte som har stor grad av tillit. Det er en

---

¹⁵ Animalia «Kjøttets tilstand 2021 – Status i norsk kjøtt- og eggproduksjon»

signifikant nedgang i de som uttrykker at de har svært høy tillit til norske kjøttprodukter, fra 25 pst. i 2020 til 19 pst. i 2021. Andelen nøytrale er 23 pst. både når det gjelder tillit til bransjen og dens produkter. Sammenlignet med 2020 opplever 11 pst. økt tillit, mens 18 pst. har redusert tillit. Tilliten til norske egg har vært stabil siden 2018, lavere enn tidligere år, men fortsatt relativt høy. 70 pst. har i stor grad tillit til norske egg.

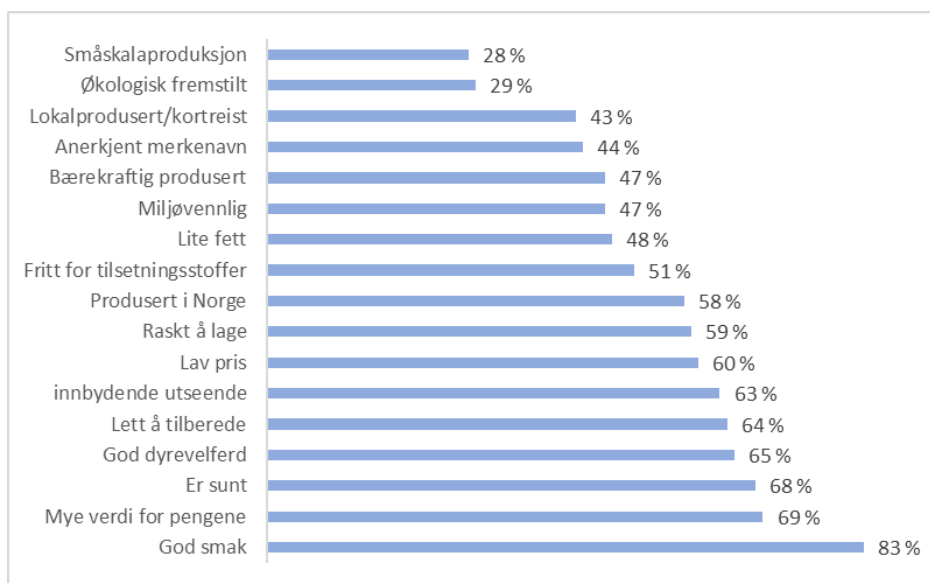
Når det gjelder mattrygghet mener majoriteten at norske kjøtt- og egg er tryggere enn utenlandske produkter, men det er en nedgang på tvers av produktgruppene sammenlignet med 2020. Andelen som mener norske produkter er tryggest opplevde et hopp i 2020, en økning som i stor grad er reversert i 2021. 61 pst. mener at norske kjøttprodukter er tryggest, men 69 pst. mener at norske egg er tryggere enn utenlandske.

Høy tillit til norske bønder og norske produkter gjenspeiles i nordmenns ønske om at Norge i stor grad skal være selvforsynt med mat. 75 pst. svarer at det er viktig eller noe viktig at vi er mest mulig selvforsynt med mat i Norge, og 58 pst. mener det kommer til å bli enda viktigere i framtiden. 48 pst. mener vi bør opprettholde den relativt høye selvforsyningen vi har av kjøtt og egg i dag, mens 45 pst. mener vi bør øke produksjonen.

Som med ulikheten i holdninger til hvor mye egg og kjøtt man ønsker å spise, er det også for tilliten til norskprodusert mat demografiske forskjeller. Unge uttrykker generelt en lavere tillit enn eldre til bransjen, produktene og graden av dyrevelferd og bærekraft. Endringene i holdningene fra år til år er også størst blant de yngste. Størst forskjell mellom aldersgruppene finner vi når det gjelder forholdet til trygghet og selvforsyning. Yngre mener i mindre grad at mattryggheten er høyere for norske produkter enn utenlandske produkter, og syns ikke selvforsyning er like viktig som de eldre. Blant yngre er det også jevnt over flere som svarer «vet ikke» på ulike spørsmål. Geografisk er det også relativt stor variasjon når det gjelder noen av tillitsspørsmålene og spørsmål knyttet til produksjonsland og selvforsyning.

4.2.4 Konsumtrender

Når nordmenn rangerer hvilke attributter som er viktig når de handler kjøtt eller egg kommer det tydelig fram at et bredt spekter av produkttegenskaper er viktig. Aller størst vekt legges det på om produktet har «god smak» - hele 83 pst. av de spurte i MatPrats matvaretracker legger stor vekt på «god smak». Samtidig er pris og at man opplever at man gjør en «god deal» viktig. Undersøkelsen viser også at et «innbydende utseende», og at det er «lett» og «raskt» å tilberede anses som positivt. I en hektisk hverdag ønsker nordmenn mat som er enkel og rask å lage, noe som har gitt økt forbruk av lettvinne produkter i flere år. Trenden påvirker hvilke kjøttslag som etterspørres, men også hvilke stykningsdeler og produkttyper som selger best. Økt dagligvarehandel på nett, hjemlevering og ulike matkasse-abonnementer underbygger også at nordmenn verdsetter tiden sin høyt og ønsker enkle og effektive løsninger i matveien.

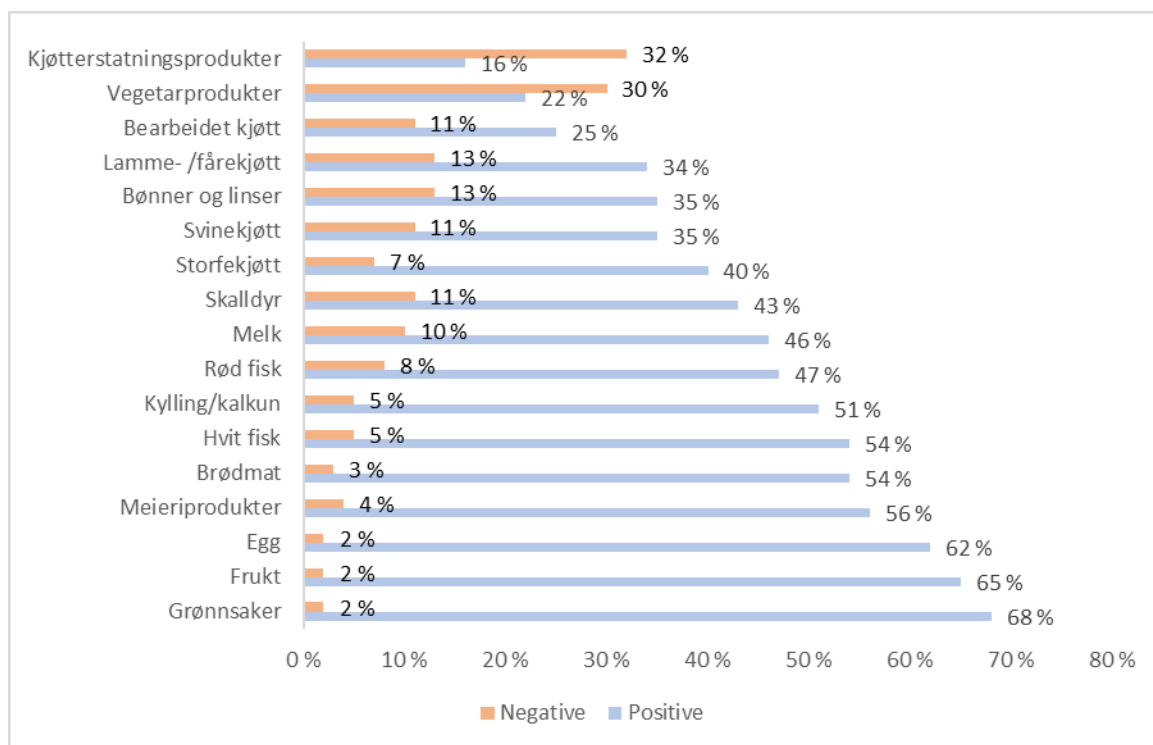
Figur 8 – Andel nordmenn som svarer at de vektlegger ulike faktorer når de kjøper landbruksprodukter. Kilde: YouGov for Matprat

Bærekraftig produksjon og miljøvennlighet er en annen viktig dimensjon for norske konsumenter. Innenfor matproduksjon innebærer bærekraft flere aspekter, blant annet miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft. Klima er et av aspektene knyttet til bærekraft som kjøperne legger vekt på når de handler matvarer. 47 pst. vektlegger at produktet skal være miljøvennlig og bærekraftig produsert når de handler landbruksprodukter, mens 58 og 43 pst. prioriterer at varen skal være henholdsvis «produsert i Norge» og «lokalprodusert/kortreist». Sammenlignet med høsten 2021 svarer marginalt flere at miljøvennlighet og bærekraft er viktig, mens noen prosent færre vektlegger lokal produksjon. Kjøperne stiller også økende krav til den tilgjengelige informasjonen om matvarene – sporing og merking er derfor viktig slik at kjøperne kan vite hvor maten kommer fra, hvordan den er produsert, hva den inneholder og hvordan omgivelsene blir påvirket av produktene og produksjonen.

Flere undersøkelser viser at dyrevelferd er en viktig årsak til at forbrukere i større grad velger bort kjøtt. Negative medieoppslag, i tillegg til økt støtte og oppmerksomhet til dyrevernsorganisasjoner og dyrevernerne, har vært en viktig medvirkende faktor i denne utviklingen. I 2021 har andelen som svarer at de vektlegger dyrevelferd når de handler landbruksprodukter økt med 3 pst. I debatten rundt dyrevelferd råder det uenighet rundt premissene og verdigrunlaget for hold av dyr. Som følge av behovet for et rammeverk og dokumentasjon rundt dyrevelferd er det utviklet dyrevelferdsprogrammer. Slaktekylling, verpehøns, kalkun, storfe og gris har allerede etablerte dyrevelferdsprogrammer. Det skal lanseres et tilsvarende program for småfe i 2023.

Nordmenn har også fokus på å spise sunn og næringsrik mat som bidrar til god helse, og to av tre svarer at de spiser sunt mesteparten av tiden. Hva som anses som sunt endrer seg imidlertid med tiden. Mange faktorer påvirker hva vi definerer som et sunt kosthold, blant annet kostholdsråd, hvor aktiv livsstil vi har og ulike andre faktorer og trender som assosieres med sunnhet. I dag er den viktigste faktoren nordmenn forbinder med sunn mat at den er

«naturlig». Dette kan være noe av forklaringen for at kjøtterstatningsprodukter og bearbeidet kjøtt kommer dårlig ut når folk svarer på hvor positive eller negative de er til ulike matvarer. Figur 9 viser resultatene fra Matprats undersøkelse på spørsmålet «hvor positiv eller negativ er du til å spise følgende matvarer».

Figur 9 – Nordmenns svar på spørsmålet «Hvor positiv eller negativ er du til å spise følgende matvarer?», kilde: YouGov for Matprat

5 Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

5.1 Marked og priser – prognose for 2022

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosene som legges til grunn ble lagt fram 11. mai 2022.

Det innenlandske salget av kjøtt var unormalt høyt i 2020 og 2021. I februar opphevet norske myndigheter alle nasjonale smittevernstiltak. Det private tjenestetilbudet har gjenåpnet og signalene fra markedet tilsier at grensehandelen og utenlandsreisningen tar seg betydelig opp. Reiseaktiviteten virker imidlertid fortsatt å være lavere enn hva den var før pandemien. Salgsprognosene for 2022 estimerer en nedgang i salget av alle kjøttslagene som følge av gjenåpningen og økte priser. Dette vil medføre bedre markedsbalanse for storfe og gris, mindre behov for import og et betydelig overskudd av egg i 2022.

5.1.1 Priser og kostnader for kjøtt og egg

Det siste året har det vært en betydelig vekst i engrosprisene for kjøtt og egg. Samtidig har det vært en stor økning i produksjonskostnadene til norske bønder. Avhengig av energi- og proteininnhold var prisene i april for enkelte kraftfôrtyper opp 8-14 pst. i et tolv månedersperspektiv. Dette medførte en betydelig økning i kostnaden per kilo kjøtt og egg produsert. Jordbruksavtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare til kraftfôr. Prisvekst på andre innsatsfaktorer enn karbohydrat til kraftfôr prisedskrives ikke, noe som gjør at man kan forvente en fortsatt økning i kraftfôrprisen. Økningen vil imidlertid trolig bli betydelig mindre enn det vi har opplevd den senere tiden.

Strømprisene i store deler av landet har også nådd rekordhøye nivåer det siste året. Regjeringen innførte imidlertid en ordning for å kompensere strømavgifter for veksthusnæringen og jordbruket. Ordningen er tilsvarende som for husholdninger, med 55 pst. kompensasjon for desember 2021 og 80 pst. fra januar til ut mars 2023, avgrenset til 20 000 kWh. Sammenlignet med 2021 har bøndenes kostnader til strøm falt i 2022, men ligger fortsatt betydelig over kostandene i 2020.

Prisen på andre varer og tjenester har også økt kraftig det siste året. For bonden materialiserer dette seg særlig i økte kostnader til gjødsel, drivstoff, vedlikehold og bygging. I tillegg opplever bonden økte kostnader for slakting, inntransport og andre nødvendige tjenester.

I første halvår økte Nortura PGE for storfe med kr 4,50 per kilo, noe som ga en tolv måneders prisvekst på 10,1 pst. For gris og lam ble prisen økt med henholdsvis kr 3,00 og 4,10 per kilo, for en tolv måneders prisvekst på 13,6 og 9,9 pst. For egg er prisøkningen de siste tolv månedene på 9,4 pst., opp kr 1,50 per kilo. Sammenlignet med foregående år er dette en stor økning i pris, men en økning som også har vært helt nødvendig sett i lys av kostnadsveksten.

5.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet t.o.m. uke 17 2022

T.o.m. utgangen av april var det solgt 8 pst. mer sau enn til samme tidspunkt i fjor, mens tilførselen økte med 5 pst. For de andre kjøttslagene er salget lavere så langt i 2022 enn hva det var i 2021. Det er solgt 4 pst. mindre storfe, mens produksjonen har økt med 6 pst. De

økte tilførselene skyldes i stor grad redusert melkebehov som har bidratt til økt slakt. På tross bedret norsk dekning har det vært en betydelig import av storfekjøtt også i år, i overkant av 7 500 tonn så langt. Per uke 17 var det en negativ markedsbalanse på 367 tonn storfe. Det ble solgt 1 pst. mindre gris sammenlignet med samme periode i fjor, og produksjonen var uendret. Også for gris har det periodevis vært åpnet for import, og det er tatt inn rundt 4 000 tonn så langt i år. Sett i lys av at reiserestriksjonene nå er fjernet og grensehandelen virker å ta seg opp, var det et sterkt salg av storfe og gris i første tertial 2022. For lam viser bransjens salg av helslakt en stor nedgang siden samme periode i fjor. Dette skyldes at store deler av reguleringslageret ble kjøpt ut før årsskiftet, framfor på nyåret, som følge av varslet prisoppgang. Den underliggende etterspørselen virker å være stabil. Tilførselen av egg har så langt i år økt noe, mens salget har falt med 2 pst., noe som har medførte overskudd på 233 tonn egg, medregnet planlagt førtidsslakting som vil redusere overskuddet av egg med 1 350 tonn. Svakere salg enn antatt og god tilførsel medfører at det trolig blir et betydelig overskudd av egg i 2022.

5.1.2 Prognose for produksjon og engrossalg i 2022

Vurderingene av markedsutsiktene bygger på prognoser for kjøtt- og eggproduksjon, import og engrossalg. Tabell 3 viser prognosen for 2022, lagd i mai 2022.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2021-2022	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2021-2022	Markedsbalanse i tonn
Storfe/kalv	90 400	3 %	9 000 1)	101 800	-8 %	-2 500
Lam	18 900	0 %	606 2)	19 100	-11 %	400
Sau	4 800	-4 %	200 3)	4 800	-7 %	200
Gris	133 600	-1 %	1 800 4)	138 700	-6 %	-3 300
Egg	66 300	1 %	300 5)	65 000	-2 %	1 600

Tabell 3 – Totalmarkeds prognose for kjøtt og egg 2022 – per mai 2022. 1) Prognosen forutsetter import fra SACU på 4 756 tonn storfekjøtt m/ben, WTO-kvotepå 1 084 tonn, EU-kvotepå 2 500 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og filet (omregnet til storfekjøtt m/ben). 2) Prognosen forutsetter import gjennom WTO-kvotepå 206 tonn og fra Island på 400 tonn 3) Prognosen forutsetter import fra Island på 200 tonn. 4) Prognosen forutsetter import av 750 spekk, EU-kvoten på 900 tonn og kvoten på 150 tonn fra Storbritannia. 5) Prognosen forutsetter en import på 300 tonn.

5.2 Jordbruksoppgjøret – relevante resultater for kjøtt- og eggneringen

Jordbruket la i år fram et krav med en samlet ramme på 11,5 milliarder kroner, hvor 8 milliarder kroner er foreslått som direkte overføringer, mens de resterende 3,5 milliardene som økte inntekter gjennom målpris og PGE. Statens første tilbud hadde en ramme på 10,1 mrd. kroner. Staten og jordbruket la imidlertid til grunn ulike anslag for lønnsveksten i 2022 og 2023, og jordbruket inkluderte ikke inntektseffekten av jordbruksfradraget for 2022. Gitt de forutsetningen jordbruket la til grunn, var rammen på statens tilbud på 8,9 milliarder kroner, 2,6 milliarder lavere enn jordbrukets krav.

Partene kom til enighet om en avtale som gir en økning i inntektsmulighetene for norske bønder på 10,9 milliarder kroner. Dette er 778 millioner mer enn i statens tilbud. Avtalen skal gi en inntektsvekst på 28 400 kroner per årsverk i 2022 og 64 000 kroner i 2023, der 40 000 kroner er tetting av inntektsgapet. Det forutsettes at både norsk og importert karbohydratråvare prisnedskrives tilsvarende prisøkningen, og at kraftfôr dermed vil øke maksimalt med 3 øre per kilo som følge av avtalen. Frakttilskuddet for slaktedyr økes med 15

millioner kroner og for egg med 1 million kroner. Bevilgningene til velferdsordninger økes med 144 millioner kroner og prisnedskrivingspotten til RÅK-ordningen økes med 49 millioner kroner. De økte midlene til RÅK-ordningen skal brukes til å inkludere nye produkter i ordningen.

Spesifikke resultater for storfe

For referansebruk 8 med 32 ammekyr er det beregnet et isolert utslag av pris- og tilskuddsendringene på kr. 89 300 i 2022, hvis man sammenligner lønnsomhetsbildet per årsverk i 2022 før og etter avtalen. Sammenligner man lønnsomheten i 2022 med lønnsomheten i 2021, øker avtalen lønnsomheten per årsverk med 43 000 kroner.

De viktigste tilskuddsendringene for storfeprodusentene:

- Driftstilskuddet økes med 2 100 kroner per ammeku opptil 40 kyr og med 84 000 kroner per foretak for over 40 kyr i sone 1-4 og med 2 600 kroner per ammeku opptil 40 kyr og med 104 000 kroner per foretak for over 40 kyr i sone 5-7.
- Kvalitetstilskudd storfekjøtt økes med 3,00 kroner per kilo for klassene O og O+ og bedre.
- Utmarksbeitetilskuddet økes med 270 kroner til 1 092 kroner per dyr.
- Det generelle beitetilskuddet økes med 85 kroner til 530 kroner per dyr.
- Husdyrtilskuddet økes med 1 000 kroner per ammeku for intervallet 1-50 ammekyr og 450 kroner per ammeku for mer enn 50 kyr, og med 400 kroner per dyr for andre storfe.
- Satsene for distriktstilskudd kjøtt øker med 1,00 krone per kilo i sone 4 og 5 (Nord-Norge).
- Arealtilskudd for grovfôr økes med 50 kroner per dekar i sone 1-4, med 75 kroner per dekar i sone 5A og 5B og med 90 kroner per dekar i sone 6-7.
- Kulturlandskapstilskuddet øker med 50 kroner per dekar.
- Satsene for distriktstilskudd kjøtt øker med 1,00 krone per kilo i sone 4 og 5 (Nord-Norge)

Spesifikke resultater for sau/lam

For referansebruk 3 med 170 vinterfôra sau er det beregnet et isolert utslag av pris- og tilskuddsendringene på 55 100 kroner i 2022, hvis man sammenligner lønnsomhetsbildet per årsverk i 2022 før og etter avtalen. Sammenligner man lønnsomheten i 2022 med lønnsomheten i 2021, øker avtalen lønnsomheten per årsverk med 39 500 kroner.

De viktigste tilskuddsendringene for sau-/lammeprodusenten:

- Utmarksbeitetilskuddet økes med 65 kroner per dyr til kr 300 kroner per dyr.
- Det generelle beitetilskuddet økes med 10 kroner per dyr til kr 60 kroner per dyr.
- Husdyrtilskuddet økes med 900 kroner per sau i intervallet 1-75 dyr og med 450 kroner per sau i intervallet 76-150 dyr.
- Kvalitetstilskudd for lammeslakt økes med 75 kroner per slakt til 525 kroner per slakt.
- Kvalitetstilskudd for kjeslakt over 3,5 kilo økes med 50 kroner per slakt til 350 kroner per slakt.

- Satsene for distriktstilskudd kjøtt øker med 1,00 krone per kilo i sone 4 og 5 (Nord-Norge).
- Arealtilskudd for grovfôr økes med 50 kroner per dekar i sone 1-4, 75 kroner per dekar i sone 5A og 5B, og 90 kroner per dekar i sone 6-7.
- Kulturlandskapstilskuddet øker med 50 kroner per dekar.

Spesifikke resultater for gris

For referansebruk 5 med 53 avlssvin er det beregnet et isolert utslag av pris- og tilskuddsendringene på 135 300 kroner i 2022, hvis man sammenligner lønnsomhetsbildet per årsverk i 2022 før og etter avtalen. Sammenligner man lønnsomheten i 2022 med lønnsomheten i 2021, øker avtalen lønnsomheten per årsverk med 196 900 kroner.

De viktigste tilskuddsendringene for svineprodusentene:

- Distriktstilskudd kjøtt for gris økes med 0,50 krone per kg i sone 4 og 5 for å styrke produksjonen i Nord-Norge.

Spesifikke resultater for egg

For referansebruk 6 med 7 100 høner er det beregnet et isolert utslag av pris- og tilskuddsendringene på 179 800 kroner i 2022, hvis man sammenligner lønnsomhetsbildet per årsverk i 2022 før og etter avtalen. Sammenligner man lønnsomheten i 2022 med lønnsomheten i 2021, øker avtalen lønnsomheten per årsverk med 118 900 kroner.

De viktigste tilskuddsendringene for eggprodusentene:

- Distriktstilskuddet for egg økes med 0,13 krone per kilo for Vestlandet og med 0,50 krone per kilo i Nord Norge.
- Husdyrtilskuddet for verpehøns økes til 11 kroner opp til 7 500 høns.

5.4 Langtidsutsikter for markedsbalansen i kjøtt- og eggneringen

Langtidsutsiktene og detaljene i markedssituasjonen for de enkelte dyreslagene presenteres i kapitlene om de respektive dyreslagene. Totalmarked utarbeider ny langtidsprognose i oktober 2022. Fram mot 2026 prognoserer Totalmarked en årlig nedgang i konsumet av rødt kjøtt per innbygger på 1 pst. Gitt den estimerte befolkningsveksten betyr dette en nedgang i totalkonsumet på 2,4 pst. i 2026 sammenlignet med dagens nivå. Det forventes på sin side at konsumet av kylling vil øke med om lag 2 pst. årlig per innbygger. Samlet for alle kjøttslagene betyr dette en nedgang i årlig forbruk per capita på 0,7 pst. i perioden og en økning i det totale kvantumet av kjøtt som konsumeres på 1,5 pst. For egg forventes en årlig vekst på 0,25 pst., noe høyere enn prognosert befolkningsvekst. Totalmarkeds langtidsprognoser stemmer godt overens med estimatene EU har presenter i sin rapport «Agricultural Outlook» fra 2020, hvor de prognoserer en nedgang i konsumert kjøtt per capita på 1,6 pst. fra 2020 til 2030. I store trekk innebære langtidsutsiktene for engrossalget at det er svært begrenset rom flere ammekyr for å dekke storfekjøttmarkedet. Det er ikke heller ikke rom for økt produksjon av sau- og lam fra dagens nivå og antall smågris må reduseres. Det er behov for økt produksjon av kylling, og også noe rom for økte tilførsler av egg.

5.4 Prisdannelse for kjøtt og egg

Som markedsregulator setter Nortura halvårlig en planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), en pris som skal sikre balanse i markedet og stabil avsetning til stabile priser. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes i lys av markedssituasjonen med mål om å i gjennomsnitt for prisperioden oppnå planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for kjøtt og egg. Engrosprisen danner utgangspunktet for pris både oppover og nedover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

5.5 Avregningspris

Avregningsprisen til Norturas produsenter er engrosprisen justert for ulike kostnader i forbindelse med slaktning, inntransport, tillegg, trekk og avgifter. Avregningsprisen avledes via nettonoteringen, en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for hele slakt eller egg. Verdien av overskuddsprodukter fra slaktet som hud, skinn og innmat legges til, mens slaktekostnaden, inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Tilsvarende som for slaktekostnaden for kjøtt, trekkes eggprodusenten for sorteringskostanden. I utbetalingen til bonden kommer i tillegg ulike tilskudd som en del av den årlige jordbruksavtalen som inngås mellom staten og jordbruket. Engrospris justert for offentlige avgifter er prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris. Økninger i engrospris vil med andre ord bidra til å løfte kostnader som treffer bonden (f.eks. slaktning og inntransport) videre i markedet.

Nettonotering kjøtt	
Engrospris	
- Kjøttkontrollavgift	
- Forskningsavgift	
= Engrospris justert for off. avg.	
+ Verdi av hud/skinn og biprod. (ikke ull)	
- Slaktekostnader	
- Inntransport	
- Spesielle trekk	
- Omsetningsavgift	
= Veiledende avregningspris	
+ Norturatillegg	
+ Evt. etterbetaling	
= Utbetalingspris til produsent	

Nettonotering egg	
Engrospris	
- Forskningsavgift	
= Engrospris justert for off. avg.	
- Sorteringskostnad	
- Inntransport	
- Spesielle trekk	
- Omsetningsavgift	
= Veiledende avregningspris	
+ Norturatillegg	
+ Evt. etterbetaling	
= Utbetalingspris til produsent	

Tabell 4 – Oppbygning av nettonoteringen for kjøtt

Tabell 5 – Oppbygning av nettonotering for egg

6 Storfe

Prognosen per mai 2022 viser en underdekning for storfe på 2 500 tonn i 2022. For prognosen er det lagt til grunn at alle importkvotene utnyttes fullt ut og at grensehandelen og nordmenns reisevirksomhet vender tilbake til nivået før pandemien. Brorparten av underskuddet får vi i første halvår og dekkes inn med import. Markedet er bedre dekket med norsk kjøtt i andre halvår. Markedsutsiktene fram mot 2026 viser at det er et begrenset rom for økning i mordyrtalet fra dagens nivå.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert tilgang på en rekke varer og stor framtidsusikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noe. Storfeproduenten har opplevd sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisene på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske bønder betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester som f.eks. intransport og slakting.

I årets jordbruksoppgjør økes både driftstilskuddet for ammeku og kvalitetstilskuddet for slakt. Beite- og utmarksbeitetilskuddet økes med henholdsvis 87 og 270 kroner per dyr, mens areal-, kulturlandskaps- og husdyrtilskuddet også økes. Avtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for kjøttproduzenten utover det jordbruksoppgjøret kompensierer. Prisvekst på andre innsatsfaktorer i kraftfôr enn karbohydrat prisedskrives ikke, og kostnadene vil øke for bl.a. slakting og intransport.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe i andre halvår 2022 økes med kr 4,00 per kilo, til kr 74,80 per kilo.

6.1 Marked og pris

Det har vært en økning i mordyrtallet de siste fem årene. Økningen i ammekuttallet har mer enn oppveid for nedgangen i antall melkekyr. Som følge av høyt melkebehov i 2020 og 2021 ble antall dyr til slakt redusert. Flere kalver og redusert melkebehov bidrar til at det forventes økt slakting i 2022. Redusert salg som følge av gjenåpningen medfører bedre markedsbalanse og det forventes at importbehovet vil gå betydelig ned.

6.1.1 Prognose for 2022

Tilførselen av storfe ventes å øke med ytterligere 3 pst. i 2022. Økt mordyrtall gir flere kviger og okser til slakt, og det forventes fortsatt at en større andel føres opp til tyngre dyr. Det forventes også flere melkekyr til slakt i 2022, som øker tilgangen av norskprodusert kjøtt. Ammekuttallet har økt med om lag 12 000 de siste to årene til ca. 112 000 per 1. oktober 2021. Antall melkekyr ventes å gå tilbake i 2022, og det prognoseres også en nedgang i den samlede mordyrbestanden. Det er usikkerhet rundt hvor mye kjøtt som i framtiden kommer fra melkesektoren, da dette avhenger av etterspørselen etter melk og utviklingen i melkemengde per ku.

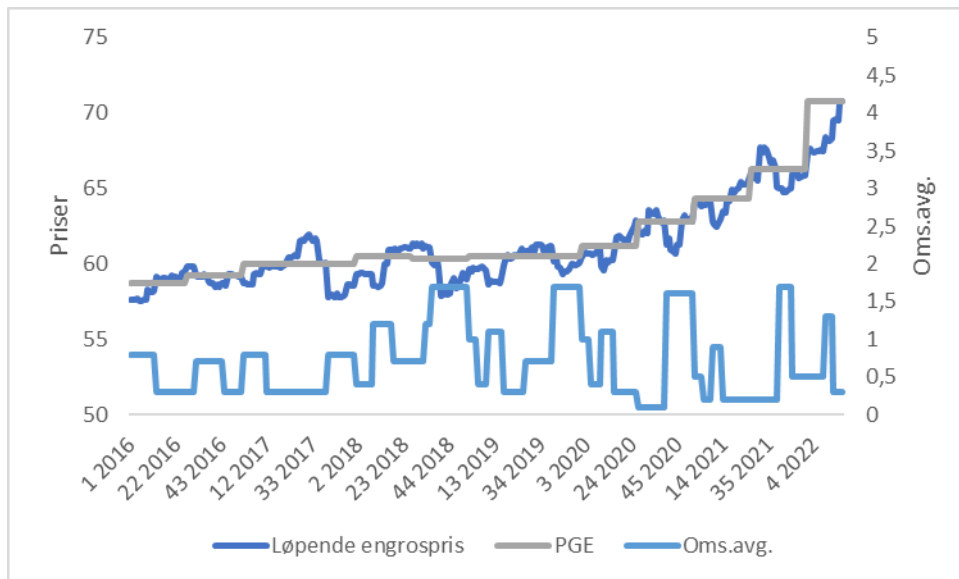
Salget av helslakt ventes å gå tilbake til nivået før pandemien, noe som innebærer en reduksjon på 8 pst. sammenlignet med fjoråret. Det prognoseres en underdekning av norskprodusert storfekjøtt og import gjennom importkvoter på om lag 2 500 tonn for året som helhet. Underdekningen så langt i år er dekket opp av reguleringslager på om lag 350 tonn ved starten av året og import.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2021-2022	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2021-2022	Markedsbalanse i tonn
Storfe/kalv	90 400	3 %	9 000 1)	101 800	-8 %	-2 500

Tabell 6 – Totalmarkeds prognose for storfe 2022 – per mai 2022. 1) Prognosen forutsetter import fra SACU på 4 756 tonn storfekjøtt m/ben, WTO-kvote på 1 084 tonn, EU-kvote på 2 500 tonn og GSP-kvote på 665 tonn biffer og filet (omregnet til storfekjøtt m/ben).

6.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 10 viser utvikling i planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), oppnådd engrospris og omsetningsavgift fra 2016 til og med uke 26 i 2022. Med unntak av en liten reduksjon i andre halvår 2018 har PGE for storfe økt hele perioden. I 2017 ble telledatoene endret til 1. oktober og 1. mars. Dette medfører at prisen må brukes mer aktivt som virkemiddel mellom telledatoene. Prisen senkes noe rundt telledatoen, mens den økes om våren for å gi insentiver til økt slakting som sikrer tilførsel i perioden hvor etterspørselen er størst. PGE har blitt økt hvert halvår siden andre halvår 2019 og løpende engrospris har fulgt PGE endringene. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar 2022 har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året.

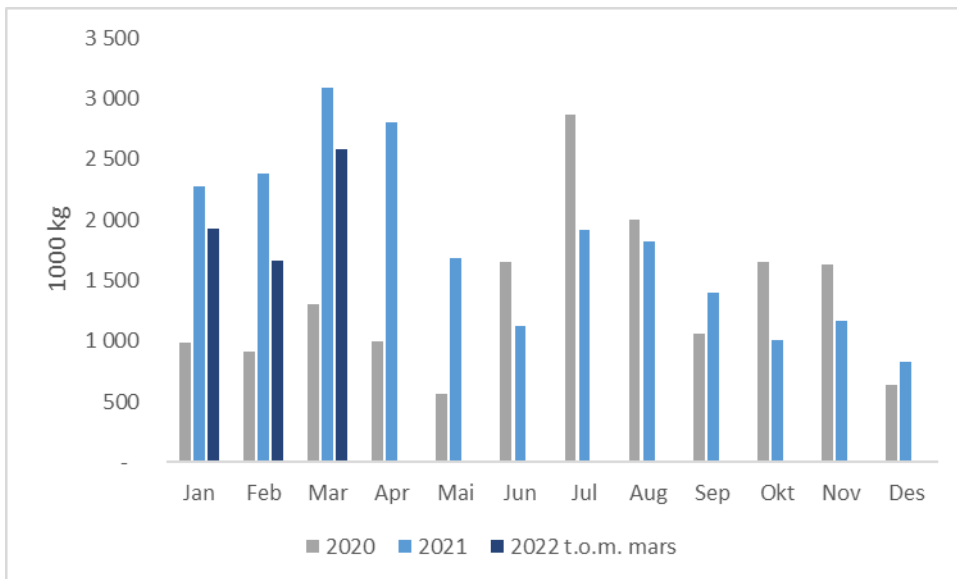
Figur 10 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift. 2016 – uke 17 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

6.1.3 Reguleringslager for storfe

Ved inngangen til 2021 var det tomt for storfe på reguleringslageret, ned 1 750 tonn fra inngangen til 2020. Høyere etterspørsel enn norsk tilførsel medførte at det ble åpnet for import til administrativt nedsatt toll og reguleringslageret forble tomt fram til uke 49. Ved inngangen til 2022 var det 367 tonn storfe på reguleringslager, et lager som var tømt innen utgangen av uke fem. Det prognoseres med et reguleringslager på om lag 2 500 tonn ved utgangen av året.

6.1.4 Import av storfe

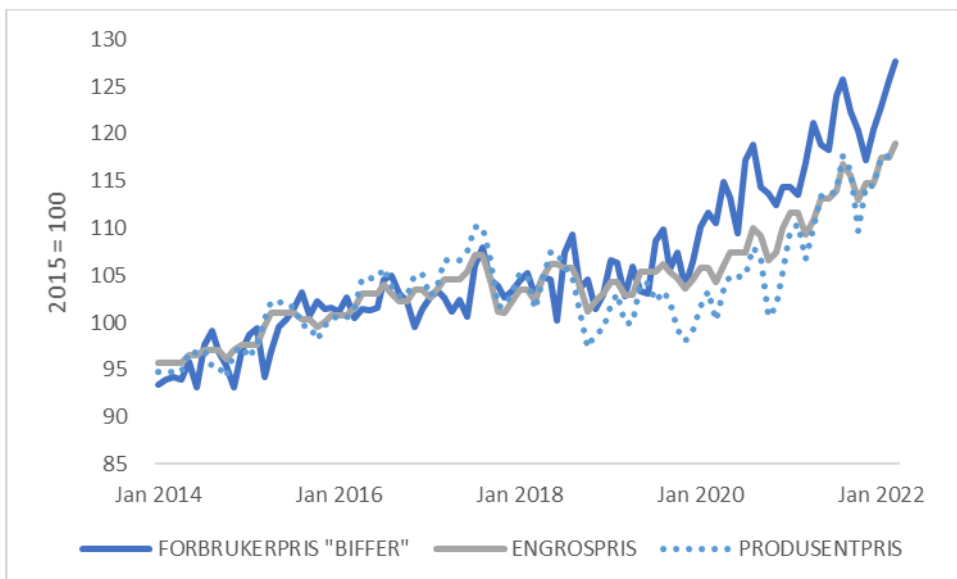
Under pandemien økte importen av storfe betydelig. Importkvoter gitt i frihandelsavtaler, gjennom WTO eller som en del av GSP-ordningen utgjør årlig rundt av 9 000 tonn (importkvotene omregnet til kjøtt med ben). I 2020 ble det importert i overkant av 16 000 tonn storfe, opp 6 000 tonn fra 2019. I 2021 økte importen ytterligere til om lag 21 000 tonn. Importen så langt i 2022 har vært lavere enn tilsvarende måneder i 2021, men noe høyere enn i 2020.

Figur 11 – Månedlig import av storfe i tonn, 2020 – mars 2022. Tollposisjon 0201 og 0202. Kilde: SSB, kildetabell 08799

6.1.5 Pris og prisdannelse etter engrostidspunktet

Prisene gjennom hele verdikjeden har økt det siste halvannet året – produsent-, engros- og forbrukerprisen. Engros- og produsentprisen har fulgt hverandre tett, mens differansen til forbrukerprisen har økt noe de siste årene. Det siste året (mars-mars) har produsentprisen økt med 10,1 pst. og engrosprisen økt med 8,7 pst. Forbrukerprisen på storfefiffer har på sin side økt med 9,2 pst. i samme periode. Grafen under viser utviklingen i de tre prisene siden 2014.

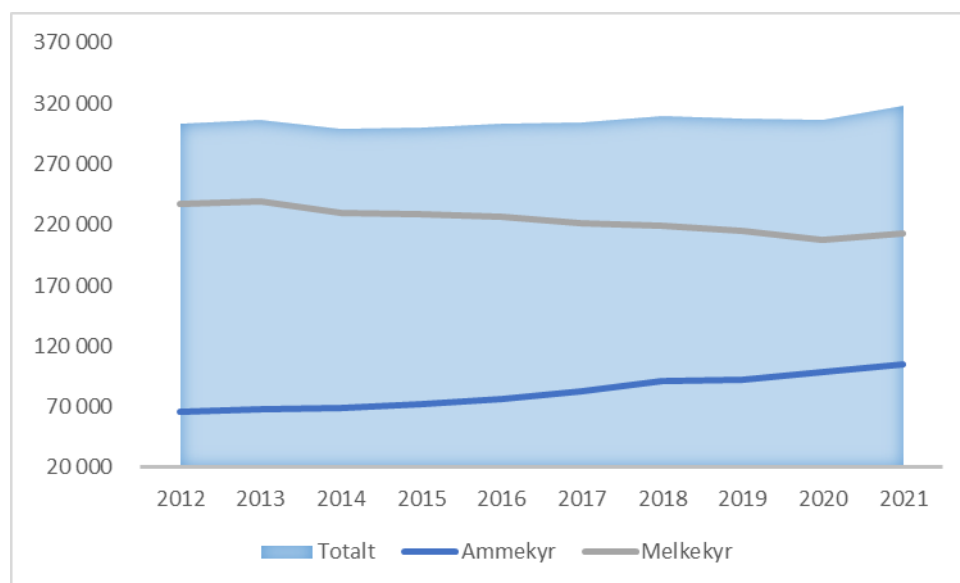

Figur 12 – Månedlig utvikling i produsent-, engros-, og forbrukerpris for storfe, 2014 - mars 2022. Kilde: NIBIO

6.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

6.2.1 Utvikling i kutallet

Per 1. mars 2021 var den totale storfebestanden i Norge 3,9 pst. høyere enn ved samme tid i 2020. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse har økt de siste 10 årene for både ammekyr og melkekyr. I 2012 var det i overkant av 10 000 jordbruksbedrifter med melkekyr med en gjennomsnittlig besetningsstørrelse på 29 dyr. I 2021 var det om lag 6 900 melkebruk med i snitt 46 kyr. I samme periode har også antall bedrifter med ammekyr økt fra drøyt 5 000 til 5 900, mens den gjennomsnittlige besetningsstørrelsen er redusert fra 48 til 36 kyr.

Figur 13 – Norsk bestand av amme- og melkekyr, 2012-2021. Kilde: SSB, kildetabell 03802 og 03789

Kutallet varierer gjennom året. Særlig ammekutallet er høyt om sommeren når kvigene har kalvet, da det er naturlig at ammekuprodusentene i stor grad ønsker å nyttiggjøre seg av beitesesongen. Det har vært stor interesse for å etablere ammekuproduksjon. Trenden de siste 10 årene har vært en nedgang i forholdstallet mellom antall melkekyr og ammekyr – antall melkekyr relativt stabilt, men noe fallende, mens antall ammekyr har økt betydelig. Endringer i melkeproduksjonen ventes å gi økt antall ammekyr på melkebruk og økt kjøttproduksjon fra melkebesetningene. I tillegg forventes det en økning i bruk av kjønnseparert sæd som kan øke kjøttproduksjonen på melkebruk.

6.2.2 Resultater fra referansebruk nr. 8

Tallene for referansebruk åtte viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 5 pst. (12 001 kroner) i 2021, mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppjøret estimeres med en nedgang i 2022 på 13 pst. (-32 896 kroner) under forutsetning at prisen på storfekjøtt er uendret for 2. halvår 2022. Gitt dagens priser forventes det at inntekten i 2022 vil øke med 8 pst., men at dette i seg selv vil spises opp av økningen i de variable kostnadene. I tillegg vil de faste kostnadene økes, noe som medfører en forventet nedgang i driftsoverskuddet og vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk på henholdsvis 11 og 13 pst. Det er særlig økte kostnader for gjødsel og kraftfôr som bidrar til økte variable

kostnader, mens blant annet økte kostnader til drivstoff og vedlikehold og leie av maskiner vil øke de faste kostnadene. Referansebruket har 32 kyr, noe som har vært uendret de siste årene. Budsjettnemnda for jordbruket har splittet opp referansebruk nr. 8 i to nye referansebruk, et for ammekuproduksjon i grasområdet (nr. 28) og et i kornområdet (nr. 29) med om lag likt driftsomfang. Referansebruket for ammekuproduksjon i kornområdet viser noe svakere resultat enn ammekuproduksjon i grasområdet.

Ref.bruk Nr. 8	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	80 796	86 116	7 %
<i>Husdyrprodukter</i>	813 081	877 162	8 %
<i>Tilskudd</i>	732 791	789 958	8 %
Inntekter i alt	1 721 096	1 850 780	8 %
<i>Handelsgjødsel</i>	74 610	140 804	89 %
<i>Kraftfôr</i>	187 041	209 702	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	90 524	99 276	10 %
<i>Annet</i>	202 854	216 724	7 %
Variable kostnader	555 029	666 506	20 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	84 758	92 634	9 %
<i>Drivstoff</i>	57 336	72 993	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	36 477	33 268	-9 %
<i>Annet</i>	482 460	499 156	3 %
Faste kostnader	661 031	698 051	6 %
Kostnader i alt	1 450 816	1 609 454	11 %
Driftsoverskudd	270 280	241 326	-11 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	245 151	212 255	-13 %

Tabell 7 – Resultater for referansebruk nr. 8 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

6.2.3 Dekningsbidrag i ammekuproduksjon

Tabell 8 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for bruk med 25 ammekyr, målt i kroner per ammeku. Kalkylene er for sone 1, og oppgitt i kroner per ku. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventede økninger i kostnader. Kostnadskompensasjon som utbetales i år er ikke inkludert i kalkylen. Det er heller ikke i kalkylen lagt inn anslag for endring av PGE i andre halvår 2022. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Som det framgår av tabellen er det noe bedre lønnsomhet i produksjonen av tung rase, på tross av marginalt lavere tilskudd. Sammenlignet med tilsvarende kalkyle fra første halvår 2021 har dekningsbidraget økt både for tung og lett rase som følge av økte tilskudd. Dekningsbidraget fra produksjonen, før prisendring for andre halvår, er betydelig lavere enn hva det var for et år siden.

	Tung rase	Lett rase
Produksjonsinntekter	25 544	20 052
Variable kostnader	20 914	16 674
Dekningsbidrag 1	3 629	3 378
Tilskudd	19 281	19 295
Dekningsbidrag 2	22 910	22 673
Dekningsbidrag 2 for bruket	572 750	566 825

Tabell 8 – Dekningsbidragskalkyler for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase mai 2022, arealtilskudd sone 2 og distriktstilskudd sone 1. Kilde: Nortura

6.3 Langtidsutsikter for storfe

De siste årene har den underliggende trenden vært en reduksjon i forbruket storfekjøtt per capita. Fra 2015 til 2019 falt salget av rødt kjøtt per capita med 6 pst. Det forventes at salgøkningen gjennom pandemien vil opphøre og at grensehandelen normaliseres. Vi erfarer at i normale situasjoner vil også importkvotene bli benyttet. Totalmarked anslår at innenlandsk salg av rødt kjøtt vil reduseres med 1 pst. per capita årlig i perioden 2022 til 2026. Med prognosert befolkningsvekst innebærer dette en samlet nedgang i totalt volum på rett i overkant av 2 pst. de neste fem årene.

Det er svært mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe, og dermed behovet for antall kyr fram mot 2026. Endring i melkeproduksjonen kombinert med utviklingen i melkeytelsen vil få betydning for kjøttproduksjonen framover. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse i 2020 som viste at stor interesse blant produsentene for å starte opp med ammeku. En ny undersøkelse vil bli gjennomført i 2022 i forbindelse med utarbeidelsen av langtidsprognosen.

Tabell 9 viser prognosert behov for antall ammekyr gitt melkevolum og ytelse i melkeproduksjonen. Med et årlig kumelkbehov på om lag 1 450 mill. liter er det estimert et ammekutall på om lag 112 000 for å gi full markedsdekning i 2026. Det er lagt til grunn en økning i melkeytelse på 0,5 pst. fra 2023 til 2026. I 2022 forventes det en nedgang i avdråtten, etter en relativt stor økning i 2020 og 2021.

Antall melkekyr	Meilerilev. (mill. liter)	Antall ammekyr						
		100 000	105 000	110 000	112 000	115 000	120 000	125 000
202 500	1 500	86 300	87 800	89 300	89 900	90 800	92 200	93 700
195 700	1 450	84 400	85 900	87 400	88 000	88 900	90 300	91 800
189 000	1 400	82 500	84 000	85 500	86 100	87 000	88 400	89 900
182 200	1 350	80 600	82 100	83 600	84 200	85 100	86 500	88 000
175 500	1 300	78 800	80 200	82 300	82 300	83 200	84 600	86 100

Tabell 9 – Totalmarkeds prognoserte behov for ammekyr, gitt forventet melkebehov og ytelse i melkeproduksjonen.

7 Gris

Prognosen per mai 2022 viser en underdekning for gris på 3 300 tonn i 2022. For prognosen er det lagt til grunn at 1 050 tonn helslakt og ribbe importeres gjennom importkvotene og at grensehandelen og nordmenns reisevirksomhet vender tilbake til nivået før pandemien.

Økte slaktevekter bidro til at tilførselen av norsk svin økte med om lag 2 pst. i 2021, selv om antall gris til slakt gikk noe ned. For 2022 forventes det noe redusert antall gris til slakt og fortsatt høye slaktevekter. Det prognoseres en nedgang i tilførselen av gris på 1 pst. i 2022. Det ventes at det innenlandske engrossalget av gris går tilbake til rundt nivået før pandemien. Dette innebærer en reduksjon i engrossalget fra 2021 til 2022 på 6 pst.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert i tilgang på en rekke varer og stor framtidsusikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noen. Svineprodusenten har opplevd sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisene på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske bønder betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester, f.eks. inntransport og slakting.

Jordbruksavtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for kjøttprodusenten utover det jordbruksoppjøret kompenserer. Prisvekst på andre innsatsfaktorer i kraftfôr enn karbohydrat prisnedskrives ikke, og kostnadene vil øke for bl.a. slakting og inntransport. Distriktstilskuddet for gris økes med 50 øre per kilo i sone 4 og 5 for å styrke produksjonen i Nord-Norge.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris i andre halvår av 2022 økes med kr 3,00 per kilo, til kr 41,50 per kilo.

7.1 Marked og priser

Det var en betydelig overproduksjon av norsk gris fram til 2013. I 2014 og 2015 var det tilnærmet balanse i markedet før man igjen fikk store utfordringer med overproduksjon. I 2019 ble det for å regulere produksjonen og skape balanse i markedet kjøpt ut purker. Markedet kom i balanse i løpet av året og det var mulig å ta ut målprisen. I 2020 og 2021 var markedet preget av restriksjonene som følge av Covid-19. Dette ga et betydelig etterspørselsløft og bidro til at norsk produksjon og import gjennom importkvotene klarte å dekke mengden markedet ønsket. Det ble derfor åpnet opp for import gjennom administrativt nedsatt toll. Med virkning fra 1. juli 2021 ble markedsreguleringen for gris lagt om fra å være omfattet av målprissystemet, hvor målprisen bestemmer i jordbruksoppkjøret, til at det settes planlagt gjennomsnittlig engrosspris av Nortura som markedsregulator. Staten har satt et øvre tak for reguleringslagring av gris på 3 000 tonn årlig. T.o.m. uke 15 i 2022 er engrossalget 2 pst. lavere enn samme periode i 2021. Total tilførsel inkludert import er 1 pst. lavere enn hva det var i fjor, og det har vært åpnet for import i store deler av perioden fram til uke 15. Prognosen for mai 2022 viser at det i året sett under ett det være underskudd på 3 300 tonn gris.

7.1.1 Prognose for 2022

Slaktevektene for gris holder seg relativt høye på 85 kg, og forventes å holde seg på samme nivå ut 2022. Det er beregnet en nedgang i bedekningen som gir slaktegris i 2022 på 2,5 pst. og fortsatt effektivitetsøkning. Det prognoseres en nedgang i tilførslene på 1 prosent fra 2021.

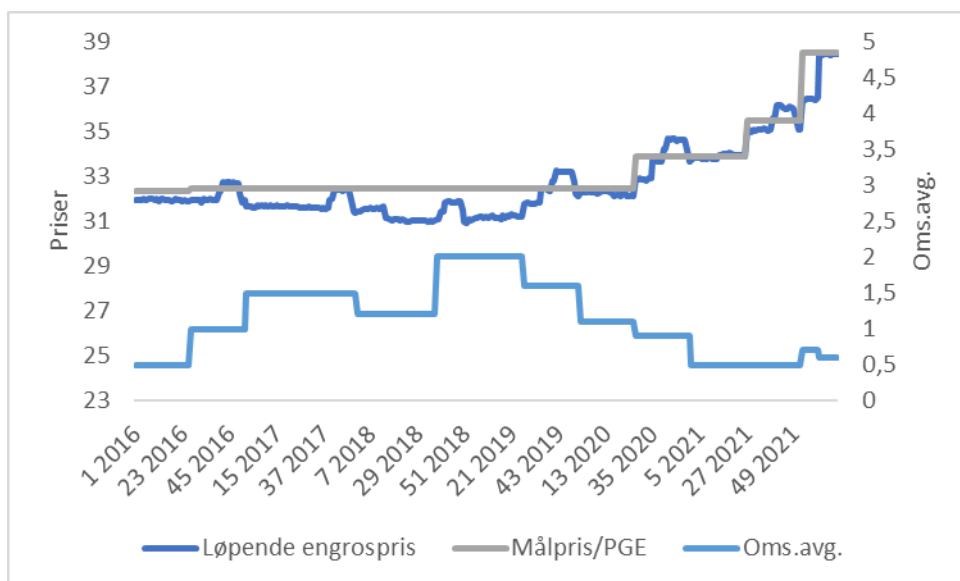
Så langt i år har det vært et sterkt salg av gris, men det forventes at salget resten av året vil gå tilbake til nivået før pandemien. Dette innebærer en nedgang på 6 pst. året sett under ett. Det er prognosert et markedsunderskudd på vel 3 000 tonn i 2022 når importkvotene er medregnet.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2021-2022	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2021-2022	Markedsbalanse i tonn
Gris	133 600	-1 %	1 800 1)	138 700	-6 %	-3 300

Tabell 10 – Totalmarkeds prognose for gris 2022 – per mai 2022. 1) Prognosen forutsetter import av 750 spekk, EU-kvoten på 900 tonn og kvoten på 150 tonn fra Storbritannia

7.1.2 Engrosspris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Fra og med andre halvår 2016 ble målprisen for gris holdt uendret fram til andre halvår 2020. Den uendrede målprisen bidro til å håndtere utfordringene med overproduksjon i svinenæringen. I andre halvår 2020 og 2021 (PGE i 2021), samt første halvår 2022 ble prisen økt betydelig. Oppnådd engrosspris har fulgt målprisen/PGE relativt tett gjennom prisøkningene man har hatt de senere årene. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. Figur 14 viser utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgiften for gris de siste årene.

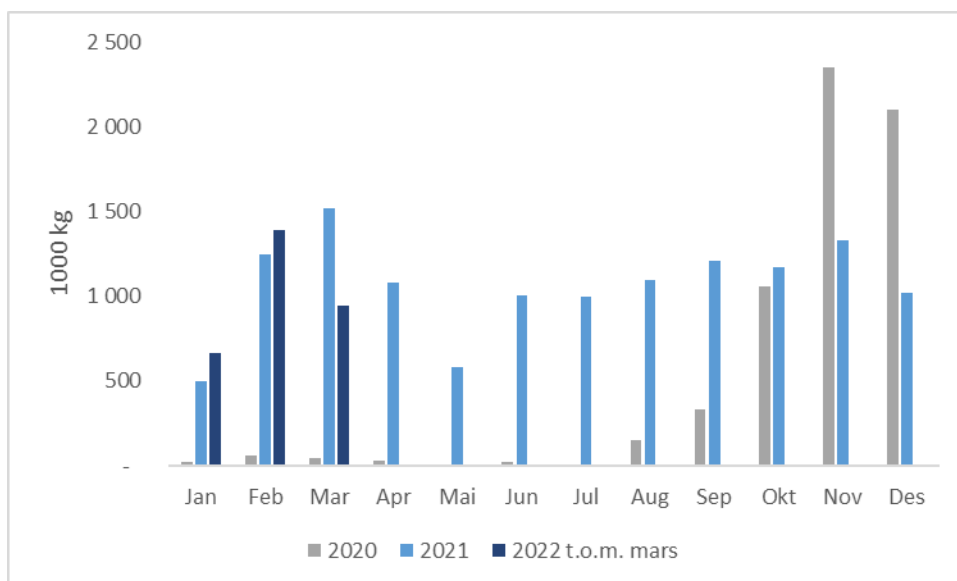
Figur 14 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift. 2016 – uke 17 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

7.1.3 Reguleringslager for gris

Ved inngangen til 2020 var reguleringslageret for gris på nærmere 2 200 tonn, noe lavere enn ved inngangen til 2019. Reguleringslageret ble gradvis tømt i løpet av 2020 og ved utgangen av oktober tomt. Gjennom hele 2020 fram til i dag har etterspørselen overgått tilførselen – reguleringslageret ble tømt og det har i lengre periode vært åpnet for import til nedsatt toll. Med gjenåpning og en normalsituasjon i markedet forventes det for 2022 at etterspørselen vil falle betydelig og det vil igjen fryses inn gris på reguleringslageret i løpet av året.

7.1.4 Import av gris

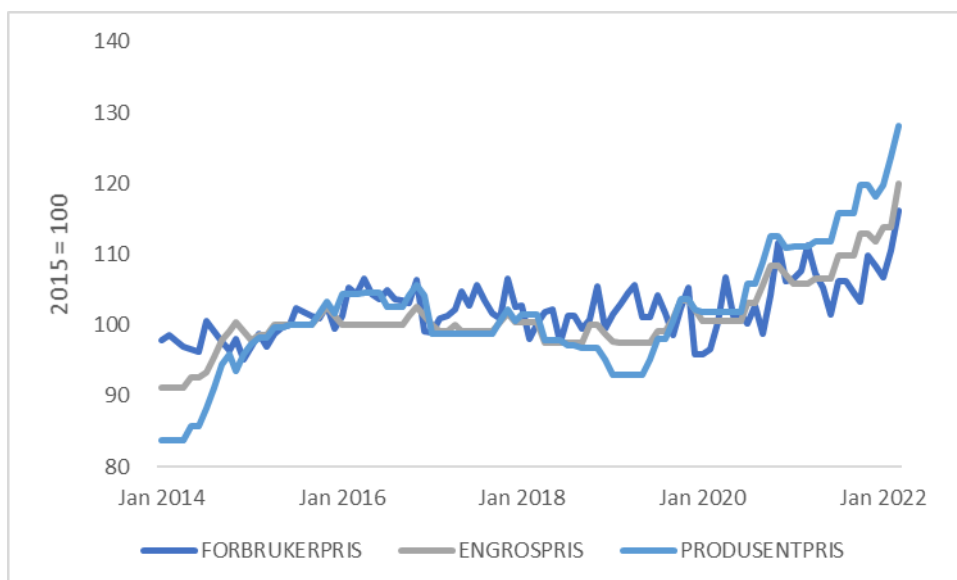
I 2019 ble det importert mindre enn 1 000 tonn gris til Norge. For 2020 sett under ett ble det importert rett i overkant av 6 000 tonn svinekjøtt. Trenden fortsatte inn i 2021 og det ble i løpet av året importert nærmere 13 000 tonn gris. Så langt i 2022 (t.o.m. mars) er det importert rundt 3 000 tonn gris. Det er i hovedsak tysk gris som blir importert til Norge, men det importeres også gris fra Finland og mindre mengder Estland, Spania, Sverige og Polen. Figur 15 viser utviklingen i importen for 2021 og 2022 t.o.m. mars.

Figur 15 – Månedlig import av gris i tonn, 2020 – mars 2022. Tollposisjon 0203. Kilde: SSB, kildetabell 08799

7.1.5 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

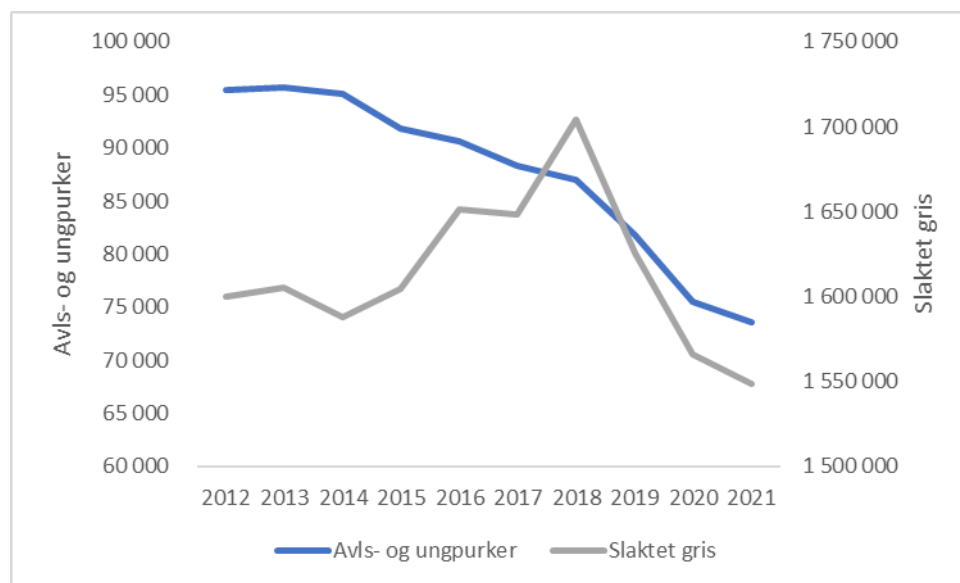
Det var betydelige svingninger i forbruker-, produsent- og engrosprisen for gris under covid-19. Engros- og produsentprisen svingte i stor grad i takt med hverandre, mens forbrukerprisen ikke i like stor grad fulgte samme utvikling. Det siste året (mars til mars) har produsent- og engrosprisen økt med henholdsvis 15,4 og 13,4 pst. Forbrukerprisen har på sin side økt med 4,4 pst. i samme periode. Det er imidlertid verdt å merke seg at forbrukerprisene for gris økte med nesten 11 pst. i 2020. Figur 16 viser utviklingen i de tre prisene siden 2013.

Figur 16 – Månedlig utvikling i produsent-, engros-, og forbrukerpris for gris, 2014-mars 2022. Kilde: NIBIO

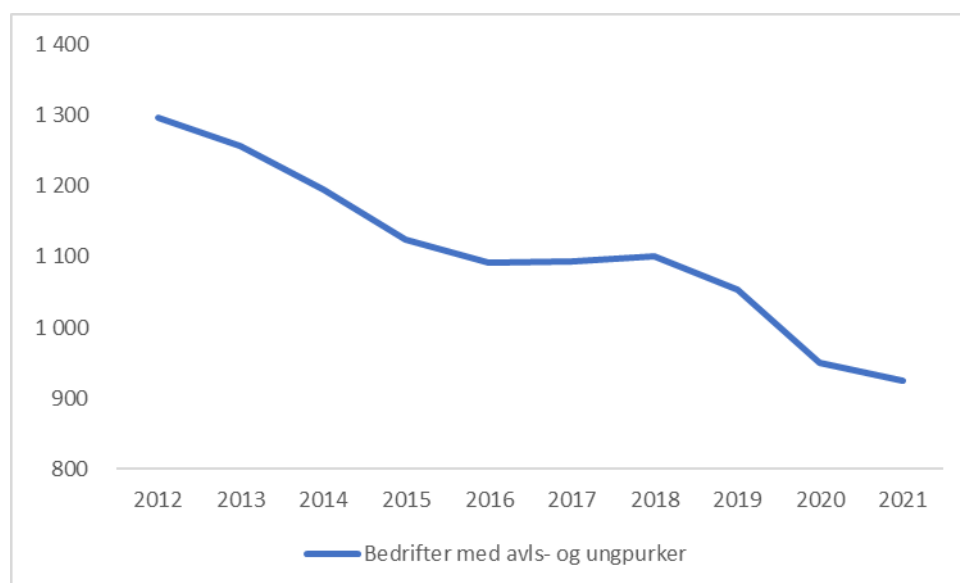
7.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

7.2.1 Utvikling i antall dyr og produsenter

Figur 17 – Utvikling i antall avls- og ungpurker og slaktede gris, 2012-2021. Kilde: SSB, kildetabell 05986

Det har vært relativt store strukturelle endringer i grisenæring de siste 10 årene. Bedre dyremateriale og drift har gitt en betydelig effektivitetsøkning i næringen. Hver purke produserer i snitt fire flere griser til slakt årlig enn i 2012. Tall fra søknad om produksjonstillegg per 1. mars 2021 viser en nedgang i antall avls- og ungpurker på 2,5 pst. fra 2020 til 2021. I dag er det rett i underkant av 74 000 avls- og ungpurker fordelt på rundt 925 jordbruksbedrifter i Norge. Årlig slaktes det om lag 1,5 mill. gris. Antall bedrifter som produserer gris har hatt en jevn nedgang de siste 10 årene. I 2012 var det nesten 1 300 bruk som med avls- og ungpurker, mens det i dag er om lag 925.

Figur 18 – Utvikling i antall bedrifter med avls- og ungpurker, 2012-2021. Kilde: SSB, kildetabell 05979

7.2.2 Resultater fra referansebruk nr. 5

Tallene for referansebruk fem viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 22 pst. i 2021 (kr. 104 481), mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppgjøret estimeres med en økning i 2022 på 4 pst. (kr. 20 482). Kostnaden for blant annet gjødsel, kraftfôr og drivstoff forventes å øke betydelig og bidra til redusert overskudd. Økte inntekter, særlig fra slaktegris, bidrar imidlertid til økt lønnsomhet; 5 pst. økning i driftsoverskuddet. Referansebruk fem består i 2022 av 928 slaktegris.

Ref.bruk Nr. 5	2021	2022	Endring i %
Planteprodukter	607 961	611 780	1 %
Husdyrprodukter	3 410 234	3 754 380	10 %
Tilskudd	331 130	371 368	12 %
Inntekter i alt	4 399 016	4 788 858	9 %
Handelsgjødsel	70 981	133 955	89 %
Kraftfôr	1 388 829	1 557 096	12 %
Innkjøp av dyr	519 925	570 195	10 %
Annet	294 084	303 852	3 %
Variable kostnader	2 273 819	2 565 098	13 %
Vedl. mask., redsk. og traktorer	91 373	99 864	9 %
Drivstoff	51 343	65 362	27 %
Elektrisk kraft	88 317	80 547	-9 %
Annet	835 375	870 116	4 %
Faste kostnader	975 035	1 016 025	4 %
Kostnader i alt	3 571 920	3 918 233	10 %
Driftsoverskudd	827 096	870 625	5 %
Vederl. Arb. og egenkap. pr. årsverk	577 496	597 978	4 %

Tabell 11 - Resultater for referansebruk nr. 5 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

7.2.3 Dekningsbidrag i smågris og slaktegrisproduksjon

Tabell 12 viser Norturas dekningskalkyler for ulike svinebruk, målt i kroner per årspurke/slaktegris. Det er lagt til grunn en slaktevekt på 84,4 kilo, 39 årspurker og 1 111 gris til slakt i kombibruket, 85 årspurker i smågrisproduksjonen og 1 480 gris til slakt i slaktegrisproduksjonen. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventa økninger i kostander. Kostnadskompensasjon som utbetales i år er ikke inkludert i kalkylen. Det er heller ikke i kalkylen lagt inn anslag for endring av PGE i andre halvår 2022. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Som tabellen viser, er dekningsbidraget for bruket som helhet høyest hos smågrisprodusenten og svakest hos slaktegrisprodusentene. Sammenligner man med tilsvarende prognoser for september 2021 har både kostnadene og inntektene økt for alle tre brukene. Dekningsbidraget per årspurke/slaktegris har økt for alle produksjonene. Også i forrige halvår var det en positiv utvikling i lønnsomheten i

svineproduksjonen. Etterslepet fra tidligere år er betydelig, og det har derfor vært helt nødvendig med en styrking av økonomien for å sikre en sunnere økonomiske situasjon hos svineprodusenten. Det har vært spesielt viktig å styrke lønnsomheten hos slaktegrisprodusenten for å bidra til en god balanse mellom smågris- og slaktegrisproduksjon.

	Slaktegris- produksjon (1 500 stk.)	Smågris- produksjon (85 årspurker)	Kombinert- produksjon (39 årspurker)
Produksjonsinntekter	2 922	37 798	83 298
Variable kostnader	2 444	20 712	52 934
Dekningsbidrag 1	465	16 880	29 528
Tilskudd	13	206	837
Dekningsbidrag 2	478	17 086	30 365
Dekningsbidrag 2 for bruket	707 192	1 452 311	1 184 224

Tabell 12 – Dekningsbidragskalkyler for griseproduksjon, ulike driftsformer. Kilde: Nortura

7.3 Langtidsutsikter for gris

De siste årene har den underliggende trenden vært en reduksjon i forbruket svinekjøtt per capita. Fra 2015 til 2019 falt salget av rødt kjøtt per capita med 6 pst. Det forventes at salgsovergangen gjennom pandemien vil opphøre. Totalmarked anslår at innenlandsk salg av rødt kjøtt vil reduseres med 1 pst. per innbygger årlig i perioden 2022 til 2026. Det forventes at nedgangen vil være noe større for gris enn for rødt kjøtt samlet. Med prognosert befolkningsvekst innebærer dette en samlet nedgang i totalt volum på rett i overkant av 2 pst. de neste fem årene. Når nytt konsesjonsregelverk trer i kraft for fullt fra 2025 vil tilførsler av smågris gå tilbake. Fortsatt økt effektivitet, høye slaktevekter og noe lavere etterspørsel vil redusere underskuddet som følge av tilpassinger til nytt konsesjonsregelverk.

8 Sau og lam

For 2022 sett under ett prognoseres det om lag markedsbalanse av lam, inkludert inntak av WTO-kvoten på 206 tonn og import fra Island på 400 tonn. Resten av Islandskvoten forventes å bli benyttet på sauekjøtt. Selv om den var noe mindre enn for andre kjøttslag, var det også for sau og lam en koronaeffekt på salget av norsk vare. Effekten antas å reverseres når landet åpnes opp og vi vender tilbake til en normalsituasjon. Det prognoseres at tilførselen av lam vil bli om lag som i 2021, mens engrossalget ventes å gå noe ned. Noe av nedgangen i salget sammenlignet med fjoråret kommer som følge av at reguleringslageret ble tømt før prisoppgangen ved nyttår. Disse slaktene vil selges til konsument i løpet av 2022. Om salgs- og produksjonsprognosene slår til, vil det ved utgangen av året være et reguleringslager på rundt 400 tonn lam.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert i tilgang på en rekke varer og stor framtidsusikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noen. Småfeprodusenten har opplevd sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisene på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske bønder betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester, f.eks. inntransport og slakting.

I årets jordbruksoppgjør økes husdyrtilskudd for sau. Første intervall i husdyrtilskudd deles etter antall sau – satsen for 1-75 sau økes med 900 kroner per dyr, mens satsen for 76-150 sau økes med 450 kroner per dyr. Beite- og utmarksbeitetilskuddet økes med henholdsvis 10 og 65 kroner per dyr, mens areal- og kulturlandskapstilskudd også økes. Avtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for kjøttprodusenten utover det jordbruksoppgjøret kompenserer. Prisvekst på andre innsatsfaktorer i kraftfôr enn karbohydrat prisedskrives ikke, og kostnadene vil øke for bl.a. slakting og inntransport.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam i andre halvår av 2022 økes med kr 5,00 per kilo, til kr 78,50 per kilo.

Markedsbalansen er god, og produksjonen bør holdes på dagens nivå.

8.1 Marked og priser

Fra 2015 og flere år framover var det et betydelig overskudd av sau og lam i markedet, noe som førte til oppbygning av mengden slakt på reguleringslager. Redusert engrospris, kommersiell eksport av sau og markedsreguleringstiltak har blitt gjennomført. I tillegg har saueprodusenten lyttet til markedsregulators oppfordring om å ikke øke produksjonen. I tillegg har blant annet serien 'Hverdagslam' bidratt til å øke småfesalget utenfor høysesongen. Sammen med pandemien bidro satsingen på produktutvikling og markedsaktiviteter bidratt til salgsvekst for produkter av både sau og lam, og i februar var reguleringslageret tomt.

8.1.1 Prognose for 2022

For 2022 sett under ett prognoseres det om lag markedsbalanse av lam, inkludert inntak av WTO-kvoten på 206 tonn og import fra Island på 400 tonn. Resten av Islandskvoten på til sammen 600 tonn, forventes å bli benyttet på sauekjøtt. Selv om den var noe mindre enn for andre kjøttslag, var det også for sau og lam en koronaeffekt på salget av norsk vare. Effekten antas å reverseres når landet åpnes opp og vi vender tilbake til en normalsituasjon. Det prognoseres at tilførselen av lam vil tilsvare det den var i 2021, men at tilførselen av sau vil gå ned 4 pst. Det ventes at engrossalget av sau og lam vil reduseres med henholdsvis 11 og 7 pst. Noe av denne nedgangen i salget sammenlignet med fjoråret kommer som følge av at reguleringslageret ble tømt før prisoppgangen ved nyttår. Disse slaktene vil selges til konsument i løpet av 2022. Om salgs- og produksjonsprognosene slår til, vil det ved utgangen av året være et reguleringslager på rundt 400 tonn lam.

Etter flere år med overdekning i markedet for sau og lam er markedet nå i god balanse. Det var en nedgang i mordyrbestanden på 1,5 pst. per 1. mars 2022. Dagens bestand av sau synes å være på et nivå som gir grunnlag for et velfungerende marked framover.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2021-2022	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2021-2022	Markedsbalanse i tonn
Lam	18 900	0 %	606 1)	19 100	-11 %	400
Sau	4 800	-4 %	200 2)	4 800	-7 %	200

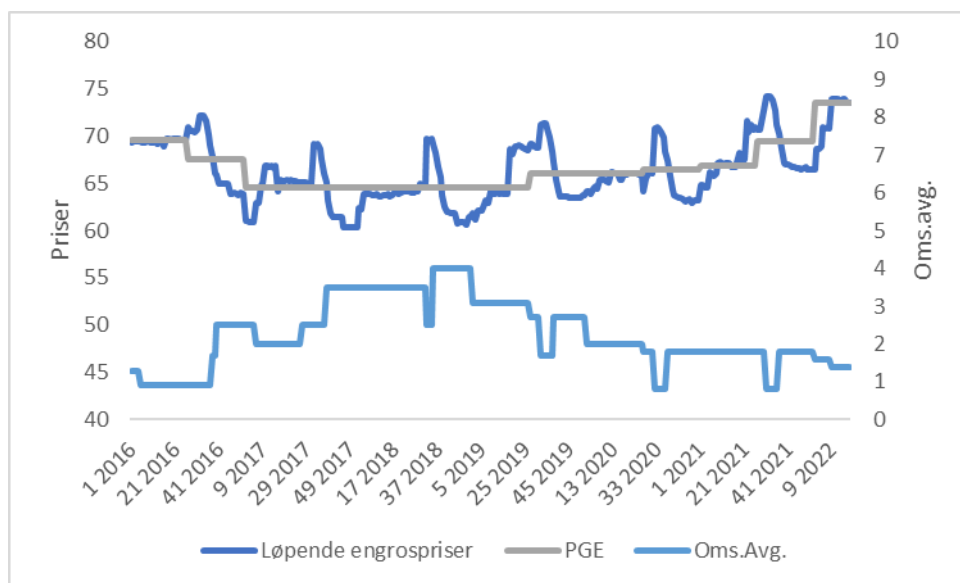
Tabell 13 – Totalmarkeds prognose for lam og sau 2022 – per mai 2022. 1)Prognosen forutsetter import gjennom WTO-kvoten på 206 tonn og import fra Island på 400. 2) Prognosen forutsetter import fra Island på 200 tonn.

8.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Fram til andre halvår 2015 var det en betydelig prisøkning for lam. På grunn av markedssituasjonen ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen gradvis redusert fram til 2017, for så å bli holdt uendret i to og et halvt år. I juli 2019 ble igjen prisen løftet og har siden blitt økt igjen andre halvår 2020, første og andre halvår 2021 og første halvår 2022. Prisen ble for første halvår 2022 økt med kr. 4,10.

For småfe er det betydelig sesongvariasjon både i produksjonen og etterspørselen. Det er derfor også relativt stor sesongvariasjon i nivået på engrosprisen. For å sikre nok lam til slakt til å møte etterspørselen på høsten er prisen høy om sommeren og tidlig på høsten. Tilsvarende faller prisen på senhøsten og om vinteren. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året.

Figur 19 viser historisk utvikling i PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for 2016 og fram til i dag.

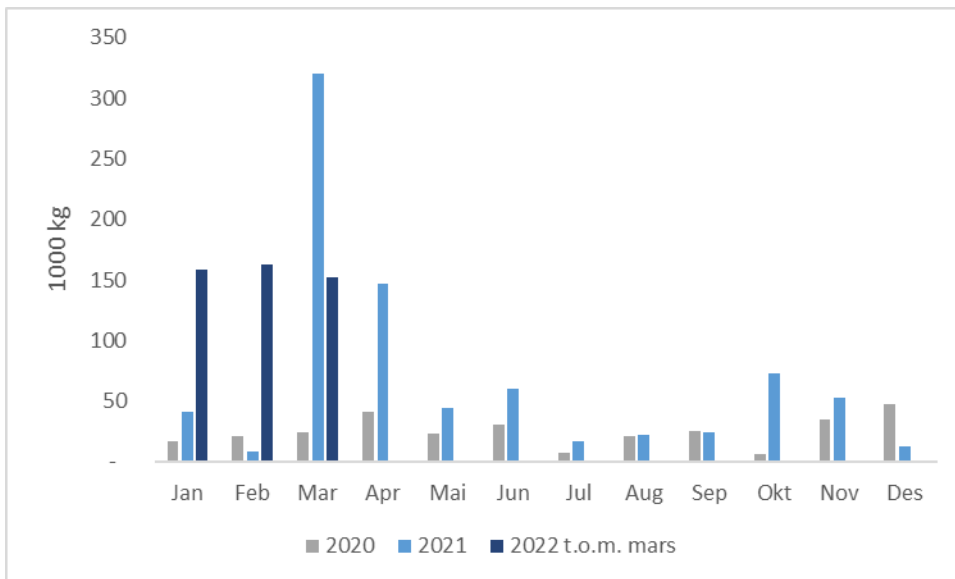
Figur 19 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift, 2016 – uke 17 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

8.1.3 Reguleringslager for lam

Beholdningen på reguleringslageret var ved inngangen til 2021 på 1 880 tonn. I løpet av februar 2021 ble reguleringslageret tømt og forble tomt fram til starten av september hvor noe lam ble fryst inn og lagt på reguleringslageret. Reguleringslageret ble igjen tømt før nyttår og har vært tomt siden. Før 2021 har ikke reguleringslageret for sau og lam vært tomt siden 2015. Det forventes et reguleringslager av lam på om lag 400 tonn ved utgangen av året.

8.1.4 Import av sau og lam

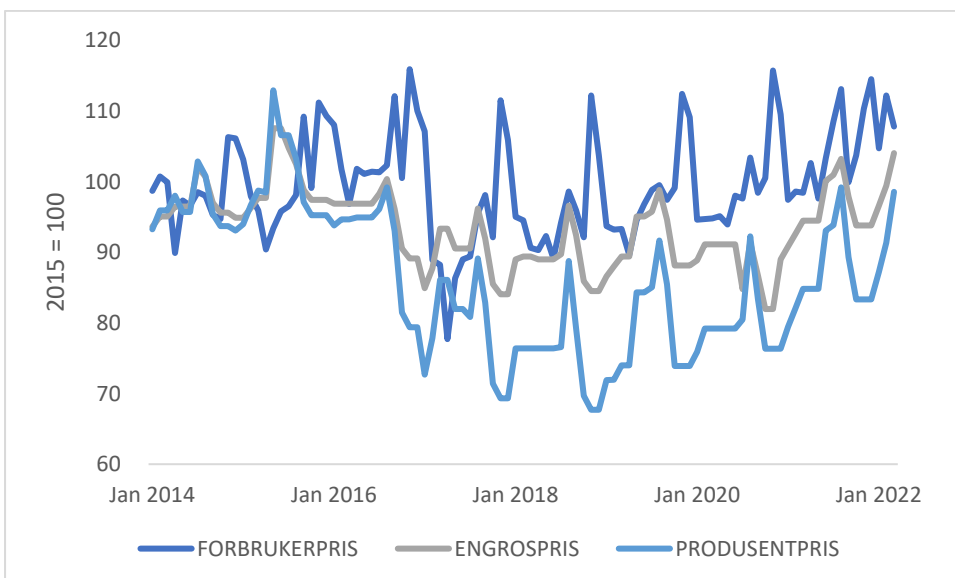
Importen til Norge av sau og lam er begrenset, og overstiger sjelden volumet for importkvotene gitt gjennom WTO og bilateralt til Island. Importen i 2020 var på 289 tonn. Importen økte i 2021 til 822 tonn. Dette skyldes økt etterspørsel gjennom pandemien og at man ved inngangen til 2021 hadde lite sau og lam på reguleringslager. T.o.m. mars 2022 er det importert 472 tonn sau og lam. Importen av sau og lam er i hovedsak fra Island, men det importeres også fra New Zealand gjennom WTO-kvoten. Figur 20 viser utviklingen i importen av saue- og lammekjøtt fra 2020 og fram til mars 2022.

Figur 20 – Månedlig import av sau og lam, 2020 – mars 2022. Tollposisjon 0204. Kilde: SSB, kildetabell 08799

8.1.5 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

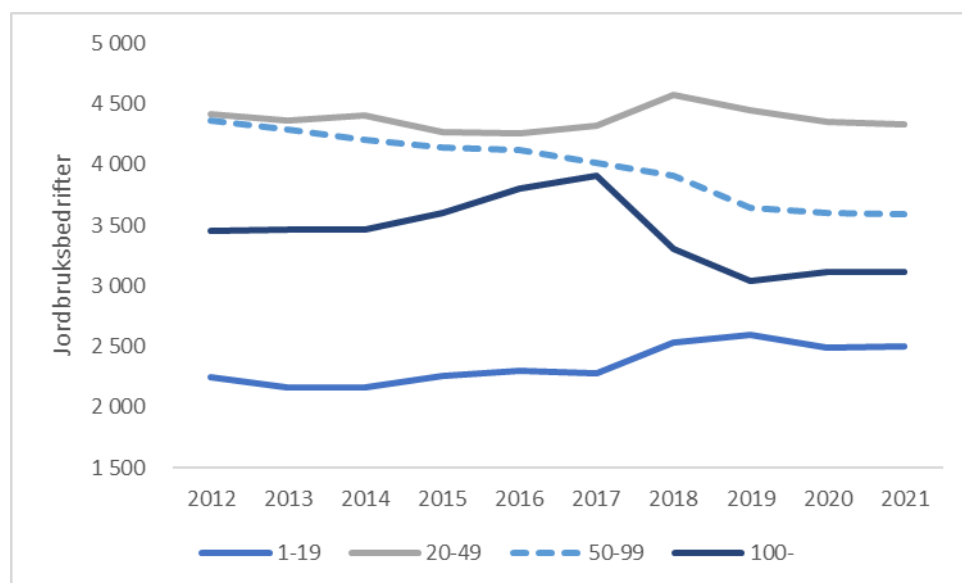
Grunnet det sesongpregede mønsteret i etterspørselen etter lam og sau utvikler forbrukerprisen seg innenfor et kalenderår annerledes enn produsent- og engrosprisen. De siste fem årene har de sesongmessige svingningene i prisene økt, men i det store bildet har prisene fulgt hverandre. I 2021 (januar 2021 prisindeks sammenlignet med januar 2020) økte produsentprisen med 9,8 pst. Forbruk- og engrosprisen på sin side økte med henholdsvis 7,5 og 6,3 pst. Fra mars 2021 til mars 2022 har forbruker- og engrosprisen økt med henholdsvis 9,6 og 10,1 pst., mens produsentprisen har økt med 16,2 pst.

Figur 21 – Månedlig utvikling i produsent-, engros-, og forbrukerpris for lam, 2014 - mars 2022. Kilde: NIBIO

8.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

Det er i overkant av 13 500 jordbruksbedrifter som driver med sau i Norge. Det var en marginal økning i antall sauebruk fra 2020 til 2021. Trenden har imidlertid vært en reduksjon i antall sauebruk over en lengre periode. De siste 10 årene har antall sauebruk i Norge falt med 6,5 pst. Grunnet lave priser og tørke var det en betydelig nedgang i sauetallet i 2018 og 2019, men i sauetallet har tatt seg noe opp igjen i 2020 og 2021. Andelen av store og små bruk, bruk med over 150 sauer eller under 20 sauer, har økt de siste to årene, mens andelen mellomstore bruk har falt. Det er få veldig store sauebruk i Norge, og i 2020 var det kun 19 produsenter som hadde mer enn 500 sauer. Størst i antall er gruppen som har under 50 sauer, og antallet produsenter faller i takt med antall sauer utover dette. Figur 22 viser utviklingen i antall bruk med sau fordelt etter besetningsstørrelse.

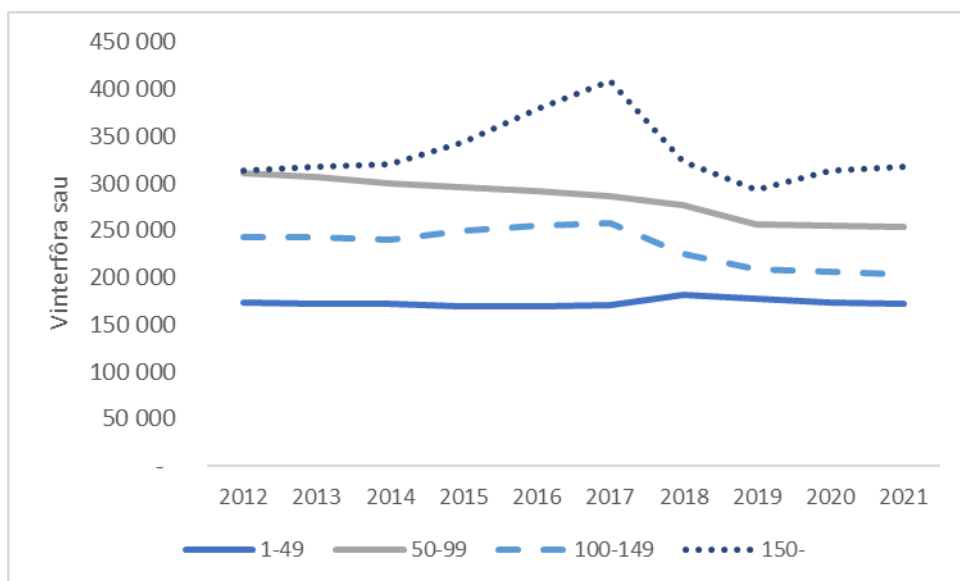

Figur 22 – Antall jordbruksbedrifter med sauedrift etter besetningsstørrelse, 2012-2021.

Kilde: SSB, kildetabell 03803

8.2.1 Utvikling i sauetallet

Figur 23 viser utviklingen i antall vinterfôra søyer fordelt på besetningsstørrelse fra 2012 til 2021. Sauetallet ble betydelig redusert i 2018 og 2019 som følge av lave priser og tørke, men i 2020 og 2021 har sauetallet tatt seg opp igjen. Det står mest sau i besetninger med over 150 vinterfôra søyer. I 2021 huset disse besetningene over 1/3 av all sau i Norge.

Figur 23 – Antall vinterføra søyer etter besetningsstørrelse, 2021-2021. Kilde: SSB

8.2.2 Resultater fra referansebruk nr. 3

Tallene for referansebruk tre viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 1 pst. (kr. 1 967) i 2021, mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for jordbruksoppjøret estimeres med en nedgang i 2022 på 5 pst. (kr. – 8 483). Kostnaden for blant annet gjødsel, kraftfôr og drivstoff forventes å øke betydelig og bidrar til redusert overskudd. På tross av at inntektene også øker som følge av økte priser, faller lønnsomhetene og ytterligere forverrer økonomien til småfeprodusentene. Det er viktig å merke seg at prisen på sau og lam for første halvår 2022 er videreført for andre halvår for referansebruket og at tallene er fra før jordbruksforhandlingene.

Ref.bruk Nr. 3	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	21 730	24 640	13 %
<i>Husdyrprodukter</i>	312 245	339 475	9 %
<i>Tilskudd</i>	581 696	623 223	7 %
Inntekter i alt	941 850	1 014 380	8 %
<i>Handelsgjødsel</i>	42 080	79 414	89 %
<i>Kraftfôr</i>	75 719	84 893	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	15 082	16 540	10 %
<i>Annet</i>	111 251	118 390	6 %
Variable kostnader	244 132	299 237	23 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	51 930	56 755	9 %
<i>Drivstoff</i>	26 365	33 564	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	24 480	22 326	-9 %
<i>Annet</i>	286 185	296 308	4 %
Faste kostnader	388 960	408 953	5 %
Kostnader i alt	771 881	852 956	11 %
Driftsoverskudd	169 969	161 424	-5 %
Vederl. Arb. og egenkap. pr. årsverk	173 364	164 881	-5 %

Tabell 14 – Resultater for referansebruk nr. 3 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

8.2.3 Dekningsbidrag for sauebrukene

Tabell 15 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for et sauebruk med 130 vinterfôra sau, målt i kroner per vinterfôra sau. Utgangspunktet for å velge 130 sau er at dette tilsvarer om lag et årsverk i de ulike referansebrukene NIBIO har for rene sauebruk. Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5B og distriktstilskuddssone 2. 95 pst. av lammene er klasse O+ eller bedre. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventede økninger i kostnader. Kostnadskompensasjon som utbetales i år er ikke inkludert i kalkylen. Det er heller ikke i kalkylen lagt inn anslag for endring av PGE i andre halvår 2022. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Som tabellen viser, er det gitt forutsetningene et negativt dekningsbidrag fra produksjonen. Dekningsbidrag inkludert tilskudd beløper seg til rett i overkant av 4 000 kroner per vinterfôra sau. Sammenligner man med tilsvarende dekningsbidragskalkyler fra første halvår 2021 har dekningsbidrag fra driften falt med 343 kroner per vinterfôra sau, mens dekningsbidrag inkludert tilskudd har økt med om lag 1 000 kroner som følge av økte tilskudd.

	130 vinterfôra sau
Produksjonsinntekter	1 867
Variable kostnader	1 877
Dekningsbidrag 1	-10
Tilskudd	4 143
Dekningsbidrag 2	4 133
Dekningsbidrag 2 for bruket	537 290

Tabell 15 – Dekningsbidragskalkyle for sauebruk med 130 vinterfôra sau, arealtilskudd sone 5B. Kilde: Nortura

8.3 Langtidsutsikter for sau og lam

Forbruket av sau og lam per capita har vært svært stabilt de siste 20 årene, men vi har sett en svakt negativ trend de senere årene. Forbruksundersøkelser viser en klar tendens til at yngre spiser betydelig mindre sau og lam enn eldre. Over tid kan dette bidra til større utfordringer for salget av sau og lam framfor f.eks. storfe. Per 2021 er det god balanse i det norske markedet for sau og lam. Totalmarked forventer at sau og lam også vil følge trenden til rødt kjøtt med en reduksjon i konsum per capita, men at nedgangen vil være noe mindre enn for gris og storfe. Markedsbalansen og framtidsutsiktene for etterspørselen etter sau og lam tilsier at det ikke er rom for økning i produksjonen.

9 Egg

Det har vært et relativt svakt salg av egg så langt i 2022, noe som bidrar til at det prognoseres en nedgang i engrossalget på 2 pst. året sett under ett. En rekke faktorer påvirker eggssalget, og fjerningen av koronarestriksjonene kan ha redusert salget av egg mer enn forventet. Uten førtidsslakting er tilførselen av egg beregnet å øke med 2,7 pst. fra 2021. Overskuddet ville uten førtidsslakting vært betydelig – om lag 2 900 tonn. 1 350 tonn av overskuddet var per 11. mai allerede avtalt tatt ut ved bruk av førtidsslakting. Prognosen viser at det vil bli behov for ytterligere tiltak.

Det etterspørres nå primært egg fra frittgående høner. Omstillingen hos produsentene har vært betydelig og 97 pst. av eggene i Nortura er nå fra frittgående høner. Produksjonen av egg fra høner i miljøbur er på et nivå som gjør det mulig for Nortura å omsette eggene til storhusholdningsmarkedet. Markedet er imidlertid stadig i endring og Nortura kan ikke garantere for at egg fra høner i miljøbur etterspørres framover. I dag er prisen for egg fra frittgående produksjonssystemer kr 2,60 høyere enn egg fra miljøinnredning.

Pandemien og krigen i Ukraina er blant hendelsene som i de siste årene har ført til forstyrrelser i ulike verdikjeder, redusert i tilgang på en rekke varer og stor framtidssikkerhet. Dette har igjen bidratt til et stort prispress for varegrupper som energi, råmetaller og fôrvarer, for å nevne noen. Eggprodusentene har opplevd en sterk kostnadsvekst og redusert lønnsomhet som følge av dette. Det er forventet at prisen på innsatsfaktorer forblir høye også i andre halvår. I tillegg opplever norske eggprodusenter betydelig kostnadsvekst på nødvendige tjenester, f.eks. inntransport og eggpakking.

I årets jordbruksoppgjør økes distriktstilskuddet for egg med 13 øre per kilo for Vestlandet og med 50 øre per kilo for Nord-Norge. I tillegg økes husdyrtilskuddet til 11 kroner per verpehøne, med en øvre grense på 7 500 høns. Avtalen legger opp til nedskrivning av norsk korn og importert karbohydratråvare, noe som begrenser veksten i kraftfôrprisen betydelig. Det forventes imidlertid en kostnadsvekst for eggprodusenten utover det jordbruksoppjøret kompenserer.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg i andre halvår 2022 økes med kr 0,80 per kilo, til kr 23,00 per kilo.

Det er betydelig overproduksjon. Det er ikke behov for nyetableringer.

9.1 Marked og priser

De siste årene har det vært overproduksjon av egg. Overskuddet håndteres med førtidsslakting av verpehøner. For å være forsyningsdyktig med norske egg til salgstopper, er det nødvendig med noe overskudd på årsbasis.

9.1.1 Prognose for 2022

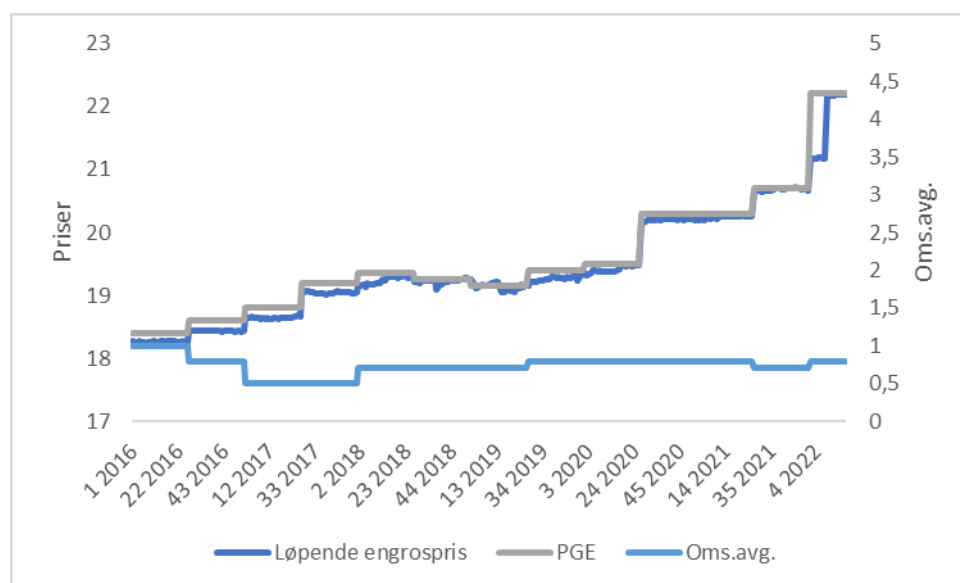
Det har vært et relativt svakt salg av egg så langt i 2022, noe som bidrar til at det prognoseres en nedgang i engrossalget på 2 pst. for året sett under ett. En rekke faktorer påvirker eggsalget, og fjerningen av koronarestriksjonene kan ha redusert salget av egg mer enn forventet. Uten førtidsslakting er tilførselen av egg beregnet å øke med 2,7 pst. fra 2021. Overskuddet ville uten førtidsslakting vært betydelig – på om lag 2 900 tonn. 1 350 tonn av overskuddet er allerede avtalt tatt ut ved bruk av førtidsslakting. Prognosen viser at det vil bli behov for ytterligere tiltak.

	Norsk tilførsel i tonn	Endring 2021-2022	Importkvoter i tonn	Engrossalg i tonn	Endring 2021-2022	Markedsbalanse i tonn
Egg	66 300	1%	300 1)	65 000	-2%	1 600

Tabell 16 – Totalmarkeds prognose for egg 2022 – per mai 2022. 1) Prognosen forutsetter en import på 300 tonn

9.1.2 Engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

Figur 24 viser utviklingen i planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), løpende engrospris og omsetningsavgiften for egg i perioden 2016 til uke 26 2022. I juli 2021 ble PGE for egg økt med 40 øre, mens den for første halvår 2022 til sammen ble økt med kr. 1,50. For egg har omsetningsavgiften variert mellom 70 og 80 øre siden 2018, og den løpende engrosprisen følger PGE tett. Ekstraordinær økning av PGE med virkning fra 28. februar har medført et avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året.

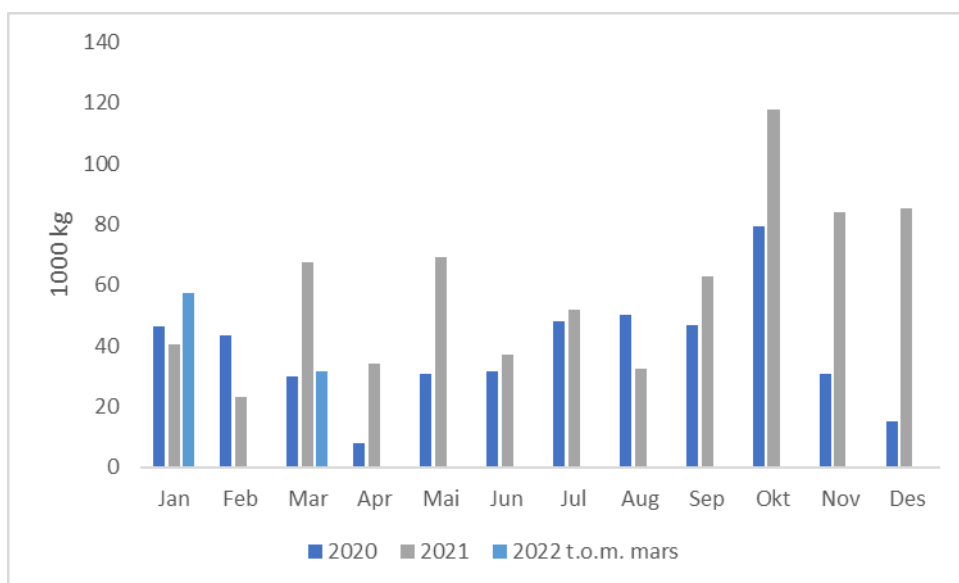

Figur 24 – Løpende engrospris, PGE og omsetningsavgift, 2016 – uke 17 2022. Kilde: Totalmarked kjøtt og egg

9.1.3 Import av egg

Importen av egg til Norge har historisk vært relativt liten. Det ble i 2020 importert 459 tonn skallegg til konsum, mens det i 2021 ble importert 706 tonn skallegg, nærmere 200 tonn mer enn i 2020. Så langt i 2022 (mars) er det importert 89 tonn skallegg, 40 tonn mindre enn samme periode i fjor. Grunnet salmonellarisiko kommer i all hovedsak de importerte eggene fra Skandinavia og benyttes i stor grad til å produsere eggprodukter. I 2021 ble det også blitt importert egg fra Nederland og Estland. Importen av egg til Norge skjer innenfor importkvotene gitt gjennom WTO og EØS-avtalen, som til sammen er på nærmere 1 600 tonn. En importkvote på 48 tonn hønseegg ble gitt Storbritannia gjennom frihandelsavtalen framforhandlet i 2021. Figur 25 viser månedlig import av egg de siste årene.

Figur 25 – Månedlig import av egg, 2020 – mars 2022. Tollposisjon 04072100. Kilde: SSB, kildetabell 08799

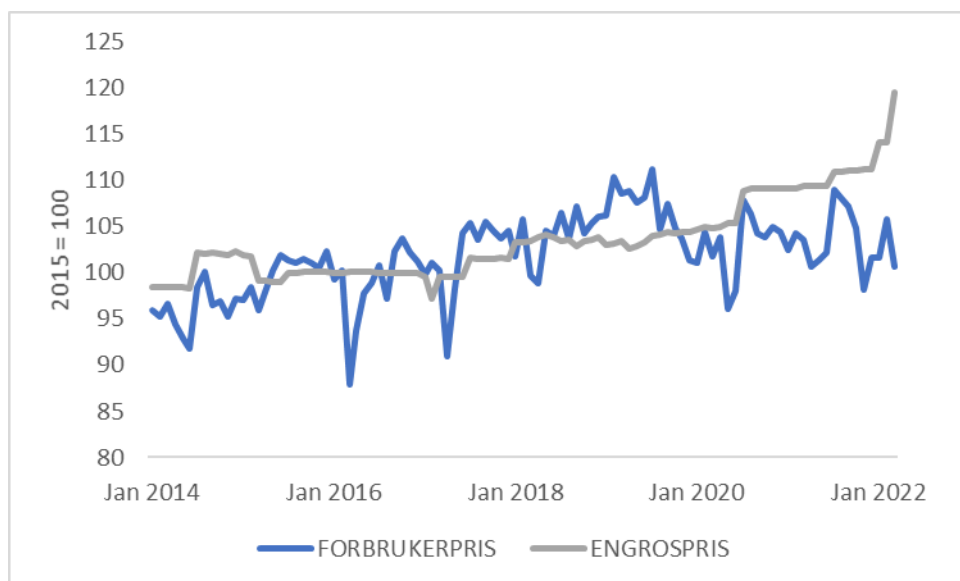
9.1.4 Markedsutvikling for egg

Sentrale aktører i eggsektoren setter svært tydelige krav til at eggene de kjøper og videreselger skal være lagt av frittgående høner, noe som har medført at eggproduksjon i miljøinnredning i stor grad har blitt utfaset. Industrimarkedet ønsker også egg fra frittgående høner som innsatsfaktor i sin produksjon av eggprodukter, da disse eggproduktene i stor grad selges til dagligvaremarkedet som i praksis kun etterspør egg fra frittgående høner. Storhusholdningene etterspør noe fra miljøbur av prishensyn, men også i dette segmentet øker etterspørselen etter egg fra frittgående høner. En svært begrenset andel av eggproduksjonen er buregg (om lag 3 pst. av eggene i Nortura). Det er i dag mulig å få avsetning for disse eggene, men dette kan endre seg raskt. Omsetningen av økologisk produsert egg er relativt stabil og har i flere år vært om lag 5 pst. av den totale omsetningen av egg.

9.1.5 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Figur 26 viser utvikling i forbruker- og engrospriser på egg. Det er større variasjon i forbrukerprisene enn i engrosprisen, med de er ofte korrelert når det skjer større endringer i

engrosprisen. De siste årene har det vært stigning i engrosprisen for egg, mens forbrukerprisene har variert og i perioder falt. I starten av 2022 har engrosprisen økt relativt mye sammenlignet med forbrukerprisen. Forbrukerprisindeksen ligger per mars 2022 rundt 2016-nivå, mens engrosprisen er 20 pst. over.

Figur 26 – Månedlig utvikling i engros- og forbrukerpris for egg, 2014 - mars 2022. Kilde: NIBIO

9.2 Produksjon, næringsstruktur og produsentøkonomi

Det ble fram mot 2012 gjort store investeringer blant norske eggprodusenter i nye hønseshus og innredning i husene. Det ble gjort ytterligere investering gjennom omlegging fra bur til frittgående høns. Mange produsenter har derfor fortsatt høy gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader. Driftskostnadene har økt betydelig for egg som for alle produksjoner. Sterkt økte byggekostnader gir store kostnader for nyetablerte.

9.2.1 Næringsstruktur – produksjon i ulike innredninger

Gjennomsnittlig besetning ligger i dag tett opp mot konsesjonsgrensen på 7 500 høne. Eggproduksjon med høner i miljøbur utgjør nå en svært liten andel av den totale eggproduksjonen; om lag 3 pst. Produksjonen er spredt og ikke lokalisert nært de små salgskanalene. For Nortura er det krevende og bidrar til økte kostnader å motta en mottakspiktig varestrøm av buregg når det er liten etterspørsel etter disse eggene blant konsumentene og industrien. Det finnes noe etterspørsel etter egg fra burhøner, men markedet er veldig marginalt og eggprodusentene bør være oppmerksomme på at markedet raskt kan forsvinne helt. Også blant eggprodusentene er det behov for å øke inntektene for å opprettholde lønnsomheten når kostnadene har økt. Kraftfôr til verpehøner og unghøneproduksjon er de største utgiftspostene i eggproduksjonen.

9.2.3 Resultater fra referansebruk nr. 6 – korn og egg

Tallene for referansebruk seks viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 6 pst. i 2021 (kr. 35 408), mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene for

jordbruksoppjøret estimeres med en nedgang i 2022 på 9 pst. (kr. – 59 627). Kostnaden for blant annet gjødsel, kraftfôr og drivstoff forventes å øke betydelig og bidra til redusert overskudd. Økte inntekter som følge av økt pris på egg bidrar på sin side positivt til lønnsomheten. Det er viktig å merke seg at eggprisen for første halvår 2022 er videreført for andre halvår i beregningen av inntektene.

Ref.bruk Nr. 6	2021	2022	Endring i %
<i>Planteprodukter</i>	840 145	835 414	-1 %
<i>Husdyrprodukter</i>	2 560 077	2 740 568	7 %
<i>Tilskudd</i>	531 242	578 690	9 %
Inntekter i alt	4 073 273	4 301 159	6 %
<i>Handelsgjødsel</i>	72 696	137 192	89 %
<i>Kraftfôr</i>	1 252 770	1 404 551	12 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	283 096	310 468	10 %
<i>Annet</i>	201 038	208 028	3 %
Variable kostnader	1 809 600	2 060 239	14 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	85 197	93 114	9 %
<i>Drivstoff</i>	61 421	78 193	27 %
<i>Elektrisk kraft</i>	60 357	55 047	-9 %
<i>Annet</i>	702 407	727 244	4 %
Faste kostnader	909 382	953 598	5 %
Kostnader i alt	3 163 289	3 477 450	10 %
Driftsoverskudd	909 984	823 709	-9 %
Vederl. Arb. og egenkap. pr. årsverk	643 224	583 597	-9 %

Tabell 17 – Resultater for referansebruk nr. 6 i 2021 og 2022. Kilde: NIBIO

9.2.4 Dekningsbidrag for eggprodusenten

Tabell 18 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for eggprodusenter med 7 500 verpehøner, målt i kroner per verpehøne. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventa økninger i kostnader. Det er ikke i kalkylen lagt inn anslag for endring av PGE i andre halvår 2022. Kalkylen gir derfor kun et bilde av lønnsomheten gitt forventet kostnadsbilde og jordbruksavtalenes innvirkning. Eggproduksjonen per innsatt høne holder seg relativt stabilt over tid. På tvers av driftsformene har produksjonsinntektene økt det siste året, men pga. de økte kostnadene svekkes lønnsomheten for alle driftsformene, gitt dagens pris. Siden det ble nye krav til hold av høner i 2012 har mange eggprodusenter relativt nye anlegg, og dermed høye kapitalkostnader. En del eggprodusenter med miljøburanlegg har noe lavere kapitalkostnader.

	Miljø- innredning	Frittgående aviar	Økologisk aviar
Produksjonsinntekter	358	432	629
Produksjonskostnader	309	317	416
Dekningsbidrag 1	38	91	168
Tilskudd	11	11	11
Div. variable kostnader	16	22	32
Dekningsbidrag 2	36	84	153
Dekningsbidrag 2 for bruket	272 763	633 470	1 150 023

Tabell 18 – Dekningsbidragskalkyle for eggprodusenter med 7 500 verpehøner. Kilde: Nortura

9.3 Langtidsutsikter for egg

Prognosen for 2022 viser en overdekning på om lag 1 400 tonn etter at importen vurdert til 550 tonn er tatt hensyn til. De senere årene har eggkonsumet per innbygger økt, og det forventes en beskjeden vekst også de neste årene. I tillegg bidrar befolkningsveksten til at den totale etterspørselen etter egg vil øke. Det synes å ikke være rom for å øke den norske produksjonen noe i løpet av de neste fem årene.

10 Vedlegg

10.1 Storfe – planlagt gjennomsnittlig engrospris

			Representantvare ung okse				
Avtaleår			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Årlig % endring
2015	2. halvår	PGE	57,43	-0,07	57,5	0,5	
2016	1. halvår	PGE	58,52	-0,18	58,7	1,2	
2016	2. halvår	PGE	59,09	-0,11	59,2	0,5	3,0 %
2017	1. halvår	PGE	59,69	-0,31	60	0,8	
2017	2. halvår	PGE	59,92	-0,08	60	0	1,4 %
2018	1. halvår	PGE	60,09	-0,41	60,5	0,5	
2018	2. halvår	PGE	59,88	-0,42	60,3	-0,2	0,5 %
2019	1. halvår	PGE	59,87	-0,63	60,5	0,2	
2019	2. halvår	PGE	60,49	-0,01	60,5	0	0,3 %
2020	1. halvår	PGE	61,19	-0,01	61,2	0,7	
2020	2. halvår	PGE	62,52	-0,28	62,8	1,6	3,8 %
2021	1. halvår	PGE	64,3	0	64,3	1,5	
2021	2. halvår	PGE	66,25	-0,05	66,3	2	5,6 %
2022	1. halvår	PGE			70,8	4,5	
2022	2. halvår	PGE			74,8	4	12,8 %

10.2 Gris – planlagt gjennomsnittlig engrospris

			Representantvare gris				
Avtaleår			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Årlig % endring
2015	2. halvår	Målpris	32,31	-0,03	32,34	0,7	
2016	1. halvår	Målpris	32,13	-0,21	32,34	0	
2016	2. halvår	Målpris	32,25	-0,18	32,43	0	0,3 %
2017	1. halvår	Målpris	31,95	-0,48	32,43	0	
2017	2. halvår	Målpris	31,91	-0,52	32,43	0	0,0 %
2018	1. halvår	Målpris	31,6	-0,83	32,43	0	
2018	2. halvår	Målpris	31,37	-1,06	32,43	0	0,0 %
2019	1. halvår	Målpris	31,28	-1,15	32,43	0	
2019	2. halvår	Målpris	32,53	0,1	32,43	0	0,0 %
2020	1. halvår	Målpris	32,39	-0,04	32,43	0	
2020	2. halvår	Målpris	33,88	-0,01	33,89	1,46	4,5 %
2021	1. halvår	Målpris	33,88	-0,01	33,89	0	
2021	2. halvår	PGE	35,53	0,03	35,5	1,61	4,8 %
2022	1. halvår	PGE			38,5	3	
2022	2. halvår	PGE			41,5	3	16,9 %

10.3 Lam – planlagt gjennomsnittlig engrospris

			Representantvare lam				
Avtaleår			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Årlig % endring
2015	2. halvår	PGE	70,46	-0,04	70,5	0	
2016	1. halvår	PGE	69,43	-0,17	69,6	-0,9	
2016	2. halvår	PGE	67,09	-0,51	67,6	-2	-4,1 %
2017	1. halvår	PGE	64,6	0	64,6	-3	
2017	2. halvår	PGE	63,66	-0,94	64,6	0	-4,4 %
2018	1. halvår	PGE	63,78	-0,82	64,6	0	
2018	2. halvår	PGE	64,36	-0,24	64,6	0	0,0 %
2019	1. halvår	PGE	63,77	-0,83	64,6	0	
2019	2. halvår	PGE	66,08	-0,02	66,1	1,5	2,3 %
2020	1. halvår	PGE	65,39	-0,71	66,1	0	
2020	2. halvår	PGE	65,84	-0,56	66,4	0,3	0,5 %
2021	1. halvår	PGE	66,71	-0,19	66,9	0,5	
2021	2. halvår	PGE	68,94	-0,46	69,4	2,5	4,5 %
2022	1. halvår	PGE			73,5	4,1	
2022	2. halvår	PGE			78,5	5	13,1 %

10.4 Egg – planlagt gjennomsnittlig engrospris

			Representantvare egg				
Avtaleår			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Årlig % endring
2015	2. halvår	PGE	18,26	-0,14	18,4	-0,4	
2016	1. halvår	PGE	18,26	-0,14	18,4	0	
2016	2. halvår	PGE	18,44	-0,16	18,6	0,2	1,1 %
2017	1. halvår	PGE	18,64	-0,16	18,8	0,2	
2017	2. halvår	PGE	19,05	-0,15	19,2	0,4	3,2 %
2018	1. halvår	PGE	19,25	-0,1	19,35	0,15	
2018	2. halvår	PGE	19,22	-0,03	19,25	-0,1	0,3 %
2019	1. halvår	PGE	19,14	-0,01	19,15	-0,1	
2019	2. halvår	PGE	19,26	-0,14	19,4	0,25	0,8 %
2020	1. halvår	PGE	19,41	-0,09	19,5	0,1	
2020	2. halvår	PGE	20,2	-0,1	20,3	0,8	4,6 %
2021	1. halvår	PGE	20,24	-0,06	20,3	0	
2021	2. halvår	PGE	20,68	-0,02	20,7	0,4	2,0 %
2022	1. halvår	PGE			22,2	1,5	
2022	2. halvår	PGE			23	0,8	11,1 %